

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kolínský Sokol a František Kmoch

Sokol of Kolín and František Kmoch

Praha 2013

Vypracoval: Kateřina Lísková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Pokorný, CSc.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Kolínský Sokol a František Kmoch vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

.....

Na této stránce bych ráda poděkovala vedoucímu práce prof. PhDr. Jiřímu Pokornému, CSc. za cenné rady a připomínky v průběhu psaní práce a za jeho odborné vedení. Můj dík patří i Josefu Těšiteli, jednateři župy Tyršovy a starostovi TJ Sokol. Dále pak doc. RNDr. Boženě Škvařilové, CSc. za ochotnou pomoc při úpravě bakalářské práce.

Anotace

Práce s názvem *Kolínský Sokol a František Kmoch* se zabývá historií a činností kolínského Sokola a životem, dílem a odkazem Františka Kmocha. Práce nejprve mapuje vznik Sokola jako nově založené organizace v Praze a Kolíně, dále pak historii a činnost sokolské jednoty Sokola. Jedna z kapitol je věnována Župě Tyršově. Následující kapitoly informují o životě a díle osobnosti Františka Kmocha. Dále se zabývají jeho odkazem. Zvláštní pozornost je věnována Městské hudbě Františka Kmocha. Závěrečná kapitola uzavírá práci pomocí současného největšího odkazu věnovanému tomuto hudebníku, a to festivalu dechových hudeb Kmochův Kolín.

Klíčová slova

Sokol, Kolín, kolínský Sokol, župa Tyršova, František Kmoch, Městská hudba Františka Kmocha, Kmochův Kolín

The Abstrakt

The thesis named Sokol of Kolín and František Kmoch deals with the history and the activities of Sokol in Kolín and with the life, work and legacy of František Kmoch. First of all, the thesis traces the establishment of Sokol as a newly founded organization in Prague and Kolín and subsequently it studies the history and the activity of Sokol. One of the chapters is dedicated to the župa of Tyrš's. The following chapters give information about the life and work of the personality of František Kmoch. Further, his legacy is dealt with. Special attention is drawn to The city music of František Kmoch's. The closing chapter concludes the thesis with the greatest contemporary legacy dedicated to this musician, namely the festival of brass music Kmoch's Kolin.

Key words

Sokol, Kolín, Sokol of Kolín, župa of Tyrš's, František Kmoch, The city music of František Kmoch's, Kmoch's Kolin

Obsah

Úvod	9
Výběr tématu	9
Charakteristika použité literatury	10
1. Založení Sokola	12
2. Založení Sokola Kolín	15
3. Dějiny Sokola Kolín	17
3.1 Začátek činnosti Sokola	17
3.2 Cvičení žen a mládeže	22
3.3 Sokolská župa.....	23
3.4 Sokolské aktivity	24
3.5 Spory v kolínském Sokole a vznik nové jednoty	25
3.6 První světová válka a vznik Československé republiky	28
3.7 Pomoc pohraničním jednotám a hrozba druhé světové války	30
3.8 Konec války, rok 1948 a likvidace Sokola.....	32
3.9 Sokol Kolín po roce 1990.....	34
4. Župa Tyršova	37
4.1 Činnost župy.....	37
4.2 Obnova ČOS a župy Tyršovy po roce 1989.....	45
4.2.1 Činnost župního náčelnictva:	46
4.2.2 Činnost župního odboru sportu:	46
4.2.3 Činnost župního vzdělavatelského sboru	47
4.3 Restituce a Sokol.....	48
5. Další osobnosti spjaté s kolínským Sokolem	49
6. Život a činnost Františka Kmocha	51
6.1 Rod Františka Kmocha	51
6.2 Kmochovo mládí, rodina a spolupráce se Sokolem.....	52
6.3 Úspěchy Františka Kmocha	54

6.4 Kmoch skladatel.....	54
6.5 Smrt, pohřeb Františka Kmocha a uctění jeho památky	56
7. Kmochův odkaz	57
8. Městská hudba Františka Kmocha	59
8.1 Dechové a sokolské kapely.....	59
8.2 Kapela sokolské jednoty Kolín.....	61
8.3 Cesta za vyššími cíly.....	63
8.3.1 Zájezdy po Čechách a do zahraničí.....	64
8.4 Činnost kapely po smrti Františka Kmocha.....	65
9. Kmochův Kolín	68
Závěr	69
Seznam použitých pramenů a literatury	70
Resumé.....	73
SEZNAM PŘÍLOH	Chyba! Záložka není definována.
Textová příloha:	Chyba! Záložka není definována.
Obrazová příloha:.....	Chyba! Záložka není definována.

Úvod

Výběr tématu

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala „*Kolínský Sokol a František Kmoch*“, a to z důvodu, že se jedná o téma patřící do regionu mého bydliště. Kolín je od mého bydliště vzdálen okolo 20 km. Již ve škole při hodinách dějepisu se nám vyučující zmiňoval o sokolské tradici v regionu. Bylo to převážně o sokolské jednotě v Čáslavi, ale nemohl opomenout především kolínskou, která patřila mezi ty největší a nejstarší.

Kolínská jednota Sokola vznikla téměř ihned po vzniku jednoty pražské a doby jejich existence jsou téměř stejně dlouhé. Zaujalo mne především to, že myšlenka pražské tělocvičné jednoty kolínské obyvatele natolik nadchla, že se ji rozhodli realizovat i ve svém městě, i přesto, že doba nebyla pro zakládání spolků příznivá. O síle myšlenky a nadšení může sloužit jako důkaz výročí 150 let od založení kolínského Sokola, které oslavil v roce 2012, ale také jeho neustálá existence po obnovení v roce 1990.

Nesmím samozřejmě opomenout i druhou část tématu a tím je postava Františka Kmocha. I přesto, že jsou samotné dějiny kolínského Sokola velmi obsáhlé, zařadila jsem tuto osobnost do tématu práce. A to především z důvodu její spojitosti se Sokolem, a to právě s kolínským. Ale také pro to, že je jeho význam často opomíjen. Musí být připomínána skutečnost, že to byl právě on, který pomohl se svou hudbou oživit umdlévající činnost Sokola a vlil novou krev do žil jeho členům, aby byli schopni táhnout těžkou káru dál. Důležité je uvědomit si, že Kmochova hudba nepůsobila jen v kolínské jednotě, ale rozlétla se do všech koutů vlasti a dokonce i za hranice.

Z důvodu rozsáhlosti dějin kolínského Sokola jsem si ustanovila za svůj první cíl zmapovat hlavní informace o historii a činnosti nejen kolínského Sokola samotného, ale i organizace s ním spojené, a to Župy Tyršovy. Tyto dvě organizace k sobě neodmyslitelně patří a často se jejich dějiny prolínají. V druhé části práce je můj cíl shrnout hlavní informace o životě a činnosti Františka Kmocha doplněné o jeho odkaz.

Charakteristika použité literatury

K zpracování bakalářské práce jsem měla k dispozici velké množství pramenů a literatury. Literaturu vážící se k tématu práce lze rozdělit na čtyři okruhy. Literatura v prvním okruhu se věnuje vzniku Sokola, tělovýchově a sportu v Čechách. V druhém okruhu se nachází literatura věnující se vzniku a dějinám kolínského Sokola a Župy Tyršovy. Třetí část je zastoupena literaturou, která se zabývá jubilejními oslavami ať již Sokola nebo Městské hudby Františka Kmocha. V posledním okruhu se nachází literatura věnující se životu a dílu Františka Kmocha. Většinu archivních materiálů, které se zabývají Sokolem v Kolíně, nalezneme ve Státním okresním archivu v Kolíně, a to ve fondu Tělocvičné jednoty Sokol Kolín a Sokolské župy Tyršovy. Bohužel při zpracování tématu osobnosti Františka Kmocha mi nemohl být nápomocen fond pozůstalosti Františka Kmocha, který je neuspořádaný a tudíž nepřístupný.

Za literaturu, která toto téma nejvíce přibližuje a obecně plní roli prvotního exkurzu do dějin kolínské jednoty, považuji knihu od Zuzany MIŠKOVSKÉ a Jaroslava PEJŠI, a to *Dějiny kolínského Sokola*¹. I když je to kniha krátká, nachází se zde shrnuté informace o dějinách kolínského Sokola ve velmi přehledné formě. Tato kniha pouze informuje o dějinách Sokola, ale další kniha, která se Sokolu věnuje, pomáhá vykreslit pohled významného člena Sokola, jakým byl A. V. PRÁGR. Jeho kniha *Sokol kolínský*² je stručným přehledem dějin a zobrazuje mimo toho i náladu, jaká vládla v Sokole při psaní této knihy.

Publikace nesoucí název *Sokolská župa Tyršova*³ je rozsáhlou a velmi podrobnou knihou, která se věnuje vzniku a vývoji župy. Kniha mi především pomohla ujasnit si informace o župě a událostech, které se pomocí ní uskutečnily.

Co se týče prací zabývajících se postavou Františka Kmocha, byla mi při mé práci nejužitečnější publikace od Karla CHVALOVSKÉHO *František Kmoch*⁴. Na tuto knihu se však musí čtenář dívat s kritickým pohledem. Je v ní velké množství informací, ale bohužel je kniha psána s romantickým pohledem na postavu hudebníka.

¹ MIŠKOVSKÁ, Zuzana, PEJŠA Jaroslav: Dějiny kolínského Sokola. Chotouň: Studio 3P, 1994.

² PRÁGR, A. V.: Sokol kolínský. Stručný přehled jeho dějin. Kolín: Sokol kolínský, 1929.

³ Sokolská župa Tyršova. Kolín: Sokolská župa Tyršova, 2004.

⁴ CHVALOVSKÝ, K. Karel: František Kmoch. Praha: Panton, 1971.

Za velmi užitečné při práci považuji hlavně sborníky a publikace vydané k příležitosti rozmanitých jubileí Městské hudby Františka Kmocha a kolínského Sokola.

V obrazovém materiálu velice přispěla kniha Jaroslava KRONUSE *Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz*⁵. Tato publikace jak již název napovídá je plná fotografií ze života Františka Kmocha, ale také z činnosti jeho pokračovatelů. Ať jde o Klub přátel Františka Kmocha nebo o Dechový orchestr ZUŠ Fr. Kmocha. Františku Kmochovi se věnují i divadelní scénáře nebo film. Jako vykreslení nálady, která vládla okolo této postavy, velmi dobře poslouží film *To byl český muzikant*⁶, jehož režisérem byl v roce 1940 Vladimír Slavínský. V části práce, kde je prostor věnován Městské hudbě Františka Kmocha, mi velmi pomohla kniha od Jana KAPUSTY *Dechové kapely, pochod a František Kmoch*⁷. Tato kniha velmi podrobně nastiňuje pohled na dechové kapely a převážně na tu Kmochovu.

Ve výčtu literatury není možné opomenout ani bohatý seznam titulu periodik, které vydával kolínský Sokol. Jde o *Výroční zprávy Sokola kolínského za roky 1884 – 1939, Sborník sokolský 1885–1933, Věstník Sokolské župy Tyršovy 1921 – 1941 a Zpravodaj Kolínské tělocvičné jednoty Sokol 1930 – 1941*⁸.

Veškerá zbylá literatura, která zde není uvedena, se nachází v seznamu použitých pramenů a literatury.

Všechny tyto publikace mi byly velkým přínosem, ať již jako zdroj informací, nebo pouze jako nástin nálady, kterou vkládá každý autor do své knihy. Žádná z těchto knih však není podle mého názoru dostatečnou syntézou dějin Sokola, jakou by si tento spolek bezesporu zasloužil.

Současná situace v kolínském Sokole není v žádné publikaci ucelena. Musela jsem zde proto použít internetové zdroje, které uvádím v seznamu literatury. Jedná se především o webové stránky Sokola Kolín a webové stránky jeho oddílů⁹.

⁵ KRONUS, Jaroslav: *Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz*. Kolín, Vzdělávací centrum Sofia, 2004.

⁶ <http://www.csfd.cz/film/8526-to-byl-cesky-muzikant/> [cit. 2013-04-17]

⁷ KAPUSTA, Jan: *Dechové kapely, pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974.

⁸ *Věstník Sokolské župy Tyršovy*. Kolín 1921 – 1941

Zpravodaj Kolínské tělocvičné jednoty Sokol. Kolín 1930 – 1941

PRÁGR, A. V.: *Sborník sokolský 1885–1933*. Kolín: Prágr, 1933.

Výroční zprávy Sokola kolínského za roky 1884 – 1939

⁹ <http://sokolin.webnode.cz/> [cit. 2013-04-17]

1. Založení Sokola

"Jedinec nic, celek vše"

Dr. Miroslav Tyrš

Tělovýchovný spolek Sokol vznikl v období částečného uvolnění politického ovzduší na přelomu 50. a 60. let. Šedesátá léta se stala pro České země oživením politiky a národního života. Jedním ze znaků této doby bylo pronikání české úřední řeči na radnice a docházelo i k hospodářskému a kulturnímu rozvoji. Tuto situaci reprezentovala i řada nově zakládaných spolků, mezi které patřil i Sokol. Vznik Sokola byl současně spjat se vstupem tělesné kultury do života novodobé společnosti. Sokol vznik na připraveném poli. Nesmělé pokusy o pravidelnější pěstování tělesné výchovy u nás vznikaly už v době předbřeznové. Tělocvik zůstával pouze výsadou šlechty a zámožného měšťanstva. Rozšíření tělocviku zabraňovala nejen vláda, ale také církev. Tělesná výchova byla považována za bezbožnou a mravnost ohrožující činnost. Poprvé bylo cvičení zavedeno v ortopedickém ústavu, který založil lékař Miroslav Hirsch v Praze. V tomto ústavu se cvičilo podle léčebné gymnastické metody. Soustavné pěstování tělocviku zavedl v Praze pruský rodák Rudolf von Stephany, který zřídil první privilegovaný soukromý tělocvičný ústav v Ledeburském paláci na Malé Straně. Jelikož se rozšiřoval zájem o pěstování léčebného tělocviku, založil MUDr. Jan Spott v roce 1845 "přírodnickou nemocnici", kde léčil své pacienty vodou, vzduchem a sluncem ve spojení se švédskou gymnastikou. Ve stejném roce vznikl na Václavském náměstí v domě "U Doušů" ortopedický ústav Josefa Seegenova. Pražští studenti založili přičiněním mladého juristy Adolfa Hájka v roce 1847 Akademický tělocvičný spolek. Toto bylo poprvé, kdy se u nás projevil první pokus o založení tělovýchovného spolku. Spolek však zanikl již v revolučních letech 1848 – 1849.

V Praze existovaly vedle zemského tělocvičného ústavu ještě dva ústavy soukromé. První ústav založil zkušený tělocvikář Jan Malypetr. A druhý vznikl z bývalého Seegenova léčebného ústavu na Václavském náměstí, který převzal další tělocvikář Ferdinand Schmidt. Cvičenci obou ústavů byli převážně mladí měšťané, příslušníci inteligence a studenti. Mezi českými cvičiteli obou ústavů vyrostli ti, kteří později stáli u zrodu Sokola. Schmidt vážně onemocněl a jeho ústav začal upadat. Z tohoto

důvodu přivedla tato situace v roce 1861 část cvičenců a cvičitelů k záměru ustavit v Praze nezávislý tělocvičný spolek. Inspiraci viděli v založení obdobného spolku ve Vídni. Iniciativa z počátku ležela na německých klientech Schmidtova ústavu. Ti si za svůj vzor zvolili turnerské hnutí v sousedních německých státech. Později se dohodli s českými kolegy, že založí tělocvičný spolek společně. Na podzim roku 1861 začal nábor cvičenců. Ve stejném roce se sešel dr. Miroslav Tyrš s nadšencem turnerského hnutí dr. K. Schöffnerem a dozvěděl se o záměru založit v Praze společný česko-německý tělocvičný spolek. Vyžádal si k prostudování návrh stanov a slíbil je přeložit do češtiny. Došlo však k zásadnímu obratu. Když organizátoři spolku začali získávat přispívající členy, navštívili mnoho Čechů a Němců z kruhů měšťanstva a inteligence. Narazili také na ředitele pražské filiálky vídeňského Kreditanstaltu E. Seuttera, který byl ochoten podpořit tělocvičný spolek částkou 900 zl., ale za podmínky, že bude pouze německým. Němečtí členové přípravného výboru na Seutterovu podmínku přistoupili, a tak byla původní dohoda s Čechy zrušena. V této chvíli se iniciativy chopil M. Tyrš a navrhl založit svébytný český tělocvičný spolek. Předložil k posouzení dříve navržené stanovy MUDr. E. Grégrovi, který byl v té době zkušený organizátor českého veřejného a politického života. Jeho prostřednictvím se seznámil s dalšími politickými činiteli z okruhu „Národních listů“, a to s dr. Juliem Grégrem, s vlivným představitelem české radikálně demokratické opozice dr. Rudolfem knížetem Thurn-Taxisem, s profesorem obchodní školy Emanuelem Tonnerem a dalšími. Všichni byli ochotni do českého tělocvičného spolku vstoupit a podpořit jej nejen finančním příspěvkem, ale také vlastní veřejnou autoritou. 17. prosince 1861 požádal Julius Grégr c. k. místopředsedství o povolení založit v Praze český tělocvičný spolek a předložil ke schválení jeho stanovy. Místopředsedství při příslovečné těžkopádnosti rakouské byrokracie reagovalo až obdivuhodně rychle. Už 31. prosince 1861 založení spolku v zásadě povolilo, ale vrátilo stanovy k drobným úpravám. Dne 27. ledna 1862 pak stanovy definitivně schválilo a první česká organizace mohla vzniknout. Mezitím se v lednu 1862 ustavil i německý tělocvičný spolek, hlásící se programově k ideálům německého turnerského hnutí. Nastaly rušné přípravy ke svolání ustanovující valné schůze, kde měl být zvolen první výbor. Hlavním úkolem výboru bylo spolek od základů vybudovat. S volbou výboru vznikl spor o funkci starosty. Členové se rozhodovali mezi kandidaturou Thurn-Taxisem a Jindřicha Fügnera. Nakonec byla

podpořena kandidatura Jindřicha Fügnera.¹⁰ V čele prvního výboru jednoty se objevily dvě osobnosti, a to Jindřich Fügner a Dr. Miroslav Tyrš. Tělovýchovný odborník a estetik Dr. Miroslav Tyrš se stal prvním náčelníkem a pražský obchodník Jindřich Fügner starostou jednoty.¹¹ Sokol Pražský byl založen k posílení národního uvědomění, k vylepšení tělesné zdatnosti, brannosti a ukázněnosti českého národa. Zářivá myšlenka Miroslava Tyrše se brzy rozlétla po celé vlasti a k pražskému Sokolu začaly přibývat další jednoty na venkově, z nichž první vznikla v Kolíně již 25. června. Další zakládání jednot rychle přibývalo. Následovaly jednoty v Jaroměři, Nové Pace, Kutné Hoře, Příbrami, Jičíně, Trutnově, v Brně a v Čáslavi.¹²

¹⁰ NOVOTNÝ, Sokol v životě národa, str. 1. - 7.

¹¹ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 2.

¹² 130 let Sokola Kolín; 120 let Kmochovy hudby, str. 6.

2. Založení Sokola Kolín

Jak je výše zmíněno, kolínská jednota byla založena jako první záhy po pražské jednotě Sokolu. Stalo se tak 25. června 1862.¹³ Následně byla 28. července 1862 podána žádost c. k. Okresnímu úřadu v Kolíně o schválení stanov nově vznikajícího spolku. Žádost vypracoval přípravný výbor kolínského Sokola podle stanov pražské jednoty a předložili ji členové: Jan Balling, Jan Dvořák, Antonín Karabáček, Matěj Souček, JUC Václav Radimský, Antonín Zeman, František Skalický, JUDr. František Havelec, Eduard Morstadt a František Josef Káník.

Z dopisu zasláního c. k. Okresnímu úřadu v Kolíně: ¹⁴

„Veslavné c.k. Náměstnictví !

Známo jest, že tělo působí vzájemně v ducha. a duch v tělo, a že tedy jen v zdravém těle zdraví duch se nachází. Pravda tato nalézala sice obecného uznání, - nicméně však buď pranic buď v nepatrné míře šetřilo se cvičení sil tělesných pravými, přirozenými a pravidelnými prostředky. Teprve za doby naši zřizují se nejen po celém Německu, ale i v Čechách četné spolky tělocvičné, mající za účel souměrné vyvinování, cvičení, sílení svalů a vůbec orgánů těla.

A protož, aby to, co po tak drahé léta zanedbáváno, v budoucnosti se nahradilo, učinili nížeapsaní za příkladem pražského "Sokola" přípravné kroky k zařízení taktéž jednoty tělocvičné v královském městě Kolíně,...

V Kolíně dne 28. července 1862

Jan Balling

Jan Dvořák

Antonín Karabáček

Matěj Souček

JUC Václav Radimský

Ant. Zeman F.Skalický

¹³ 130 let Sokola Kolín; 120 let Kmochovy hudby, str. 7.

¹⁴ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 2.

JUDr. Frant. Havelec

Ed. Morstadt

Frant. Jos. Káník¹⁵

Stanovy byly schváleny po určitých úpravách 9. října 1862. Tělovýchovná činnost spolku byla zahájena prvním cvičením v nově zařízených místnostech v hostinci "U města Liberce" v městské části Kolína v Císařovsi. Zde se cvičilo dvakrát týdně v pondělí a ve čtvrtek od 18:00 do 19:00 hodin.

Zmínka o Sokolu je i v Dějinách královského města Kolína nad Labem II, kde autor píše:

*"R. 1862 vznikla v Kolíně jednota Sokol, jejímž prvním starostou byl měšťan Balling, kupec. Spolek ten, čítaje z počátku 120 členů, postupně nabýval v městě vždy větší obliby, až v r. 1872 čítal 300 členů. Rozkvět spolku datuje se od času, kdy místní c.k. notář Adolf Hájek stal se jeho trvalým náčelníkem (od r. 1869). Vycházky Sokola, veřejná cvičení jeho, zvláště ale plesy sokolské setkávají se vždy s čilým účastentvím."*¹⁶

¹⁵ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 14.

¹⁶ VÁVRA, Dějiny královského města Kolína nad Labem II, str. 253.

3. Dějiny Sokola Kolín

3.1 Začátek činnosti Sokola

Všeobecně se dá říci, že z počátku převládala v sokolské organizaci snaha soustředit se na jen tělovýchovu. Pomocí tělovýchovy chtěli sokolové formovat zdravé a morálně pevné osobnosti, které budou mít smysl ke kázni a obětavosti.

Zároveň zde ale rostl vliv „mladočechů“ hlavně v 2. polovině 60. let. Tímto vlivem vstoupil do popředí politický ráz spolku.

Sokolové si museli zvolit svůj kroj. Jeho součástí se stala červená košile, stejná jako barva košile Garibaldiho bojovníků za svobodu a sjednocení Itálie. Tento čin vyjadřoval cítění a cíle sokolů. Do Sokola vstupovali především řemeslníci, obchodníci a další příslušníci středního stavu a pokrokové inteligence.

Ve stanovách kolínského Sokola bylo hlavním účelem pěstování tělocviku společným cvičením, společnými výlety, zpěvem a šermováním. První valná hromada Sokola v Kolíně se sešla již v říjnu, kde byli zvoleni první představitelé jednoty. U zrodu kolínské jednoty stáli obchodníci Jan Balling a Jan Dvořák.

Jan Balling se narodil roku 1828 v obci Bábolna (dříve v komárenské župě v Uhrách, dnešní Maďarsko). V roce 1860 získal domovské právo v Kolíně. Později, v roce 1865, si na předměstí Kutné Hory založil malou továrnu na výrobu škrobu a bramborového sirupu. O dva roky později byl zvolen městským radním. V roce 1862 se stal zakládajícím členem a prvním starostou kolínského Sokola. Zemřel v Kolíně roku 1881.¹⁷

Jan Dvořák se stal náměstkem Sokola. Dalšími členy výboru byly: Antonín Karabáček, Matěj Souček, JUC Václav Radimský, Antonín Zeman, Eduard Morstadt a Josef Sixta. Na valné hromadě byli určeni i první cvičitelé kolínského Sokola. Stali se jimi učitelé František Skalický a Antonín Červenka. Oba dva však byli v roce 1864 udáni, že se účastní sokolských výletů a po disciplinárním vyšetřování ve škole ze Sokola vystoupili. Z této události je patrné, za jakých podmínek musela nově vznikající jednotka pracovat a jak těžko se probjovala do

¹⁷ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 25.

popředí společenského života v Kolíně. Stejnou situaci prožívali i sokolové v jiných městech. Jako příklad poslouží situace v nedaleké Kouřimi. V Kouřimi byl Sokol ustanoven v roce 1871 a prvních deset let jeho působení bylo naplněno neustálými politickými spory jednoty s ostatními spolky ve městě. V této organizaci nezavládly jen spory s okolím, ale také spory uvnitř jednoty ať už osobní nebo politické. Krize padla v 70. letech i na sokoly v Českém Brodě.¹⁸

Sokolové kromě pěstování tělovýchovy pořádali společenské plesy. V tuto dobu stačil lidem k projevu češství pouze společenský styk na zábavách, který patřil mezi potřeby veřejného života. Činnost Sokola byla v tomto směru nejvíce uznávána a ceněna.¹⁹ V Kolíně se scházela vlastenecká společnost, která se z větší části angažovala v Sokole.

Kolínská vlastenecky smýšlející společnost se ale rozštěpila a rozdělila na konzervativní a pokrokové křídlo. Za rozštěpením a vyhrocením situace ve společnosti a na politické scéně stály především rozbouřené vnitropolitické poměry, které reagovaly na rakousko-uherské vyrovnání. Nová politika následující po roce 1867 zničila státoprávní naděje českých politiků, kteří na situaci odpověděli čilým politickým životem. V takové společnosti se v Kolíně prosadila strana pokroku. Již v roce 1862 se v Kolíně tvořili dvě strany, a to strana německá a strana pokrokumilovná. V německé straně byli lidé bohatí, kteří ale nechtěli vydávat finance na nezbytné potřeby. Strana, která více hleděla na pokrok, chtěla změny ve městě. Skrze svého člena JUDr. Václava Radimského, který byl 12. září 1867 zvolen purkmistrem, mohla strana splnit svůj účel. Touto volbou nastal v Kolíně velký obrat. Podařilo se jim založit sbor dobrovolných hasičů, knihovnu, přeorganizovat policii, zřídit školní tělocvičnu a po vyhoření Národního divadla zorganizovat velkou sbírku pro obnovu Národního divadla.²⁰ Ve straně pokroku působili občané, kteří byli zároveň členy Sokola. Šlo o již zmíněného JUDr. Václava Radimského, Vincence Heveru a JUDr. F. Havelce. Touto dobou byl Havelce v Sokole jednatelem a dr. Radimský zapisovatelem a Vincenc Hevera

¹⁸ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 2.

¹⁹ PRÁGR, Sokol kolínský, str. 4.

²⁰ VÁVRA, Dějiny královského města Kolína nad Labem II, str. 262.

JELÍNEK, HELFERT, Kolínsko, str. 197.

Paměti královského města Kolína, str. 37.

členem jednoty. Není tedy divu, že byla strana pokroku se Sokolem velmi úzce svázána. Hlavním řečníkem pokrokové strany byl JUDr. F. Havelec, advokát ve městě Kolín.

JUDr. František Havelec se narodil v roce 1837 v Zasních Zborovicích (obec Třebohostice, okres Strakonice). Vystudoval akademické gymnázium v Praze. Po té odešel do semináře, ze kterého vystoupil a začal studovat práva. V roce 1861 získal doktorát. O rok později přišel do Kolína, kde začal vykonávat notářskou praxi. Od roku 1866 řídil advokátní kancelář, kterou později převzal. V roce 1865 stál u zrodu občanské záložny a stal se také prvním předsedou správní rady úvěrní banky v Kolíně. K výčtu jeho zásluh neodmyslitelně patří to, že byl aktivním spoluzakladatelem Sokola v Kolíně, ale také jeho dlouholetým místostarostou. 21. června 1868 vystoupil společně s dr. Miroslavem Tyršem s pozoruhodným radikálním politickým projevem na náměstí v Kolíně, a to při příležitosti "svěcení" sokolského praporu. (Na paměť této události byla na domě č. p. 45 na Karlově náměstí umístěna pamětní deska, která byla ale později odstraněna). Roku 1873 se stal členem výboru Sokola na postavení sokolovny v Kolíně. V letech 1873–1879 byl poslancem na zemském sněmu. Zemřel v Kolíně v roce 1879.²¹

„Svěcení“ praporu

Jednou z nejdůležitějších událostí Sokola bylo "svěcení" praporu. Prapor pořídily za cenu 450 zlatých paní a dívky kolínské v čele s paní Satzlovou. Slavnosti v Kolíně předcházely přípravy na veřejné cvičení v Sokole Pražském. V Kolíně se měl uskutečnit sjezd 26 venkovských jednot, který byl ustanoven na 28. a 29. červen 1868. Sjezdem chtěl Tyrš sokolstvo organizačně sjednotit, ale ministerstvo vnitra mu povolilo jen veřejné cvičení, nikoliv zřízení „ústředního spolku“ a organizaci sjezdu. Prohlásilo, že připravovaný spolek má za účel utvořit jednotu národního směru, a řadí se mezi spolky politické, kterým je zakázáno zřizovat mezi sebou jednoty. Jelikož s tímto rozhodnutím Výbor Sokola Pražského nesouhlasil, povolal do Prahy mimořádnou valnou hromadu, která se uskutečnila 19. června 1868. Tyrš zde odsoudil zákaz sjezdu a postup úřadů. Rozhodl, že pokud nesmí být sjezd, nebude ani veřejné cvičení. Jako reakci na tuto událost si Sokol zvolil heslo „Bud'

²¹ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 25.
Sokolská župa Tyršova, str. 91.

vše, nebo nic“. Sokol Pražský tedy neodjel do Kolína na veřejné cvičení, ale na slavnost při svěcení praporu. Slavnost se přeměnila na politický protest proti vládě, úřadům a císaři. Uskutečnila se 21. června 1868 na kolínském náměstí. V tentýž den navštívil Prahu císař František Josef I. Sokolové jej ale nevíkali, protože byli všichni v Kolíně. Císař tak projížděl liduprázdnými ulicemi, což jej pobouřilo.

Kolínská slavnost proběhla za účasti zástupců pražského Sokola a dr. Miroslava Tyrše.²² Prapor nebyl církevně posvěcen. Byl však dekorován stuhou od dr. Miroslava Tyrše. Dr. Miroslav Tyrš dal svým projevem slavnosti ráz národního protestu a posílil české pokrokové opoziční smýšlení. Za kolínský Sokol pronesl projev JUDr. František Havelec.²³

Tělocvična Sokola

I přes velký význam společenských aktivit Sokola si jednota uchovala rysy tělovýchovné. Po odstoupení tehdejšího náčelníka a učitele Františka Skalického velmi utrpěla tělocvičná činnost a vzpamatovala se až v roce 1869. V tuto dobu se v Kolíně trvale usídlil notář Antonín Hájek, který byl především znalcem tělocviku.

Adolf Hájek se narodil roku 1825 v Rychenberku (Předhradí) u Chrudimi. Absolvoval gymnázium v Německém Brodě (Havlíčkově). Poté vystudoval práva v Praze a později pracoval jako notář v Nasavrkách. Tělocvičné činnosti se začal věnovat jako osmnáctiletý právník v roce 1843 u Stefannyho v Praze. Po té co Stefanny odešel do Vídně, přijal nabídku Dr. Seegena k vyučování tělocviku na jeho ortopedickém ústavu na Václavském náměstí. V roce 1847 založil česko-německý Akademický tělocvičný spolek pražských akademiků, který o rok později zanikl. Během své práce v Nasavrkách dojížděl do Sokola v Chrudimi, u jehož založení v roce 1867 stál a kde se stal náčelníkem. V Nasavrkách také pořádal cvičení, i když jen v kruhu přátel a podle vlastní cvičební soustavy. Když byl v Praze založen Sokol, byl Adolf Hájek již zkušenostmi vyzbrojený tělocvikář. V roce 1864 vydal knížku "Prostocviky". Roku 1869 byl přeložen do Kolína, kde dál působil jako c. k. notář. Aktivně se ihned zapojil do místního Sokola, kde mohl uplatnit svojí houževnatou činnost tělocvikáře. Převzal tuto činnosti a byl zvolen

²² VÁVRA, Dějiny královského města Kolína nad Labem II, str. 264.

²³ 130 let Sokola Kolín; 120 let Kmochovy hudby, str. 27.

Paměti královského města Kolína, str. 113.

náčelníkem, později se stal náměstkem starosty a samotným starostou kolínského Sokola. V roce 1887 byl zvolen čestným členem jednoty. Spolupodílel se také na zřízení první sokolské župy. Následně vypracoval první župní stanovy, které byly úředně schváleny. Společně s A. V. Prágrem vtiskli jednotě i nově vzniklé župy vysokou tělocvikářskou úroveň. Adolf Hájek se také stal náčelníkem a starostou župy Tyršovy. 70 let věnovat tělocvičné práci a z toho 50 let práci sokolské. Po celý život měl silné národní uvědomění. Odmítl přijmout i ocenění od vlády, která byla podle jeho slov českému národu nepřátelská. Stál také u počátků organizovaného včelařství na Kolínsku. Zemřel v roce 1915 v Kolíně. V roce 1925 byla na jeho rodném domě v Rychenberku odhalena pamětní deska na připomínku 100 let od jeho narození.²⁴

Pro uchování tělovýchovných rysů se ujal činnosti A. Hájek a založil nový cvičitelský sbor. Cvičitelský sbor byl posílen členem Šebestou, který byl vyslán do prvního cvičitelského kurzu v Sokole pražském, kde si znamenitě osvojil tělocvičné znalosti a zkušenosti.

Rozvoj tělovýchovy byl ale stále velmi omezen. Hlavním důvodem bylo, že jednota neměla své vlastní prostory, kde by mohla tělocvičnou činnost provozovat. Jednou z cvičebních místností byla již zmíněná hospoda "Reichenberk". Z tohoto důvodu vznikla myšlenka postavit vlastní dům s tělocvičnou Sokola, který by sloužil i k jiným společenským účelům. Myšlenku nejvíce zastával jednatel spolku br. J. Tumlíř. O stavbě budovy rozhodli členové na schůzi 10. září 1871. Jejich usnesení schválila valná hromada 1. října.²⁵ V roce 1872 byl teprve zakoupen pozemek na Pražském předměstí vedle židovského hřbitova a 29. června 1873 zde byl slavnostně položen základní kámen k sokolovně. Budovu tělocvičny navrhl architekt Josef Blecha. Kvůli nedostatku finančních prostředků se stavba protáhla až do roku 1878, kdy byla tělocvična 29. června slavnostně otevřena. Nejprve muselo být první poschodí přeměněno na byty a později, v roce 1884, přestavěno na spolkové místnosti. Kvůli nedostatku financí postupovaly další stavební úpravy velmi pomalu. Pouze postupně vznikaly další části sokolovny, a to jeviště, šatny, schody, balkony, sprchy, sklady pro nářadí, šatny pro ženy. Celá sokolovna byla

²⁴ Sokolská župa Tyršova, str. 90.

MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 26.

²⁵ PRÁGR, Sokol kolínský, str. 5.

postupně elektrifikována. Vznikla zde i místnost určená pro restauraci, která tvořila důležitou součást finančního hospodářství jednoty. Všechny další úpravy dodaly budově na monumentálnosti. A vnější i vnitřní vybavení vyhovovalo plně potřebám společenským i tělocvičným. Téměř veškerou stavební činnost si spolek dotoval sám. Pomoc z jiných stran byla nepatrná. I když původní velkou půjčku poskytla místní Záložna. Bez počáteční pomoci by sokolovna nemohla ani vzniknout. Dluh později Záložna odepsala jako dar. Obětavost všech byla zvěčněna na pamětní desce, která byla odhalena 26. února 1914 v předsálí sokolovny.

Budova sokolovny s přilehlou tělocvičnou se rázem stala rájem spolků, které v Kolíně působily a jejichž členové se neměli kde scházet. Nyní zde měly svá sídla spolky Dobroslav, Dobromila, Řemeslnická beseda, Literární spolek, Pošumavská jednota, Ústřední matice školská a další. Velký sál využívaly všechny spolky na plesy, zábavy, přednášky a schůze.²⁶

3.2 Cvičení žen a mládeže

Před postavením sokolovny nebyla tělocvičná činnost pravidelná, ale po dokončení nové budovy byl ustanoven pravidelný cvičební rozvrh. Cvičení bylo provozováno dlouhou dobu pouze muži, postupem času začala cvičit i školní mládež a v roce 1883 i dorost, a to především zásluhou Aloise Václava Prágra. Brzy zde nastal pokus o zavedení dívčího tělocviku, a to v roce 1885. Tělocvik byl především určen pro dívky měšťanské školy.

Již tehdy bylo jednáno o založení ženského spolku, avšak samostatné založení se uskutečnilo o několik let později. V roce 1890 byl zaveden tělocvik pro školní mládež. Díky velkému úspěchu založili členové v roce 1911 Tělocvičnou jednotu mládeže školní, která byla povolena ženskou školní radou. Pro tuto jednotu byly vytvořeny i vyučovací osnovy a cvičení probíhalo pod dozorem pedagogů. Škola se stala velmi oblíbenou, ale bohužel musela být kvůli první světové válce rozpuštěna.

Oblíbeným se stalo i cvičení mládeže škole odrostlé, nově vzniklá jednota nesla název "beseda učňovská". Jednota byla řízena zvláštní správou volenou z řemeslné

²⁶ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 3.
Paměti královského města Kolína, str. 113.

besedy a Sokola. Pro Sokol bylo cvičení mladých lidí velmi důležité, jelikož vychovával zdatné a uvědomělé muže.

Sokolská výchova žen byla zavedena v roce 1896, kdy byl zřízen i ženský odbor, který byl hned z počátku samosprávný. Všechna členská práva a povinnosti byly ženám uděleny až v roce 1915. Tímto činem se ženský odbor stal velmi silnou součástí Sokola.²⁷

3.3 Sokolská župa

Sokolové se snažili vytvořit centrální orgán sokolských jednot. První pokus, avšak neúspěšný, nastal v roce 1871, kdy byl návrh zamítnut ministerstvem vnitra. Ministerstvo jej zakázalo z důvodu, že podle předložených stanov nemá být spolek nápomocen tělocvikovi, ale sjednocení národní myšlenky a že tudíž patří mezi spolky politické. V druhém pokusu jednali kolínští sokolové o povolení vzniku župy sousedních sokolských jednot již na schůzi dne 16. září 1880. Dohodli se na prvním kroku, a to pozvat okolní jednotky k poradě při vypracování a potvrzení župních stanov, které chtěli předložit úřadům. O rok později, tedy roku 1881 vyzval výbor Sokola kolínského deset okolních jednot k stanovisku o návrhu zřízení župy. V roce 1884 byli určeni tři členové jednoty, kteří měli župu založit. Šlo o dr. Hesslera, Hájka a A. V. Prágra. 9. dubna 1884 pozval kolínský Sokol všechny okolní jednoty písemně. Pozvány byly jednoty z Nového Bydžova, Mladé Boleslavi, Českého Brodu, Čáslavi, Chlumce, Kouřimi, Kutné Hory, Králova Městce, Nymburka, Poděbrad, Sadské, Velimi a Žitenic. Jednoty se měly zúčastnit veřejného cvičení a porady o zřízení župy. Akce proběhla 4. května 1884 a zúčastnil se i c. k. komisař. Již 9. července 1884 byla příznivě vyřízena žádost o schválení sokolských župních stanov. Tuto zprávu sdělilo kolínské hejtmanství a vydalo výnos místodržitelství výnosem č. 49. – 475. Po oznámení výnosu byly zadány župní stanovy na výzvu kolínského hejtmanství pražskému místodržitelství k docílení schvalovací klausule. K vydání výnosu č. 60925 místodržitelstvím v Praze o úředním vzniku první sokolské župy došlo 25. srpna 1884. V této době došla do Čech i zpráva o skonu Dr. Miroslava Tyrše v rakouském Oetzu. Jako reakce na smutnou událost bylo navrženo jméno pro první sokolskou župu na výborové schůzi Sokola. Bylo vybráno jméno: „Sokolská župa Tyršova na středním Labi se sídlem v Kolíně“.

²⁷ PRÁGR, Sokol kolínský, str. 6. - 7.

Následně začala jednota rozesílat schválené stanovy ostatním jednotám, které byly přihlášeny do župy. Datum první schůze výboru Sokolské župy Tyršovy na středním Labi bylo ustanoveno na den 14. prosince 1884. Této schůze se zúčastnily jednoty z Nového Bydžova, Chlumce nad Cidlinou, Kolína, Králova Městce, Nymburka, Poděbrad, Sadské a Velimi. Kouřimská jednota odřekla svou účast v této župě. Na schůzi zvolilo 19 členů výboru župní představitele. Zvolili si starostu Josefa Tumlíře z Kolína, jeho náměstka Václava Brzáka z Nymburka, Jednatele Josefa Stíbala, pokladníka Karla Legeera a revizora A. V. Prágra – všechny z Kolína.

Vynaložené úsilí všech členů Sokola, kteří si přáli vznik první sokolské župy, bylo úspěšně završeno. První sokolská župa na území tehdejšího Rakousko-Uherska byla povolena a úředně zahájila svou činnost. Založení centrální župy se stalo impulzem pro zakládání žup po celých Čechách. Vznikly tak župy: Středočeská (1884), Krkonošská, Plzeňská, Východočeská, Žižkova (1885), Havlíčkova, Fügnerova a Podkrkonošská (1888). Od roku 1889 podléhaly všechny župy v Čechách nově zřízené České obci sokolské.²⁸

3.4 Sokolské aktivity

Výlety, oslavy, slety

Kolínský Sokol se dostal do podvědomí širokého okolí především pořádáním svých výletů. Výlety byly doprovázeny sokolskou dechovou hudbou pod vedením Františka Kmocha. Sokol se také účastnil důležitých národních oslav. Šlo o Havlíčkovy oslavy v Německém Brodě v roce 1871 a Jungmannovy oslavy v Praze roku 1873. Na Jungmannových oslavách účinkovala kolínská sokolská dechová hudba. Následovaly i výlety do ciziny. První do Krakova a Věličky v roce 1884 a druhý výlet do Ruska (Nižní Novgorod) v roce 1896. Tradičně pořádal kolínský Sokol každý rok výlet na Lipany.²⁹ Tyto výlety byly organizovány především v době, kdy Sokol upadal, a toto oživení se stalo novou vzpruhou. Členové Sokola i jejich obecenstvo se účastnili výletů do Brna, Českých Budějovic, na Zvíčinu u Dvora Králové, na Bezděz u Bělé i na Sněžku. Jednota kolínská se podílela také na výletech pořádaných Českou obcí sokolskou. Zúčastnili se tak zájezdů do Lvova, do

²⁸ Sokolská župa Tyršova, str. 8.

ČERMÁK, Památník sokolské župy Tyršovy, str. 5. – 12.

²⁹ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 2.

Lublaně, Záhřebu, Cetyně, Bělehradu a Sofie. Sokolové pořádali i výlety půldenní a celodenní. Byly to především pochodové výlety, na nichž lépe poznávali český kraj a lid a šířili národní uvědomění. Těmito akce se zlepšili zkušenosti a vědomosti všech účastníků. Pořádáním výletů se podařilo sokolům upoutat na sebe pozornost okolí, ohromit lid svou organizací a charismatem, a ideálem pro který se dokázali sjednotit. Velký úspěch zaručily i stejnokroje účastníků při pořádaných akcích.

Sokol oslavoval významné národní i vlastní události. Slavnosti byly spojeny s veřejným cvičením, přednáškami, slavnostními večery a průvody. Účastnil se i všech sletů České obce sokolské, které byly významnou událostí pro sokolstvo. Na slety se jednota vždy pilně připravovala na úkor ostatní činnosti (většinou výletové). První všesokolský slet se uskutečnil k dvacetiletému trvání Sokola 18. června 1882. Kolínský Sokol se neúčastnil pouze sletů všesokolských, které byly pořádány v Praze, ale také sletů župních pořádaných v Kolíně. Jednota nesměla chybět ani při odhalování pomníků významných osobností, a to Karla Havlíčka Borovského, Jiříka z Poděbrad, Jana Žižky.³⁰

3.5 Spory v kolínském Sokole a vznik nové jednoty

Od počátku 90. let. procházela jednota obdobím sporů mezi členy. Spory vznikaly především z politických a mocenských důvodů. Sokol v tuto dobu téměř přestal plnit své původní poslání a účel, a stal se z části spolkem agitačním pro volby do obecního zastupitelstva.

Zastupitelstvo bylo politicky rozděleno na Národní stranu a Národní stranu svobodomyslnou. Obě tyto části se nesešli na společné schůzi na konci roku 1899. Kde měly jednat o rozpočtu na další rok. Politické spory se projevíly ve společnosti a 27. ledna 1900 vznikl „Politický klub v Kolíně“, který se řídil zásadami národní strany svobodomyslné. Jako svůj účel pokládal hájit politická a národní práva občanů, duševní vzdělání lidu a podporu výrobní činnosti. Předsedou byl zvolen Antonín Fifka. Již na své první schůzi odsoudil chování části městského zastupitelstva, které patřilo k Národní straně. Šlo především o vybírání daní v královském městě Kolíně. Politický klub v Kolíně bral tuto situaci jako urážku národního citu. Rozhodl se podat protest na obecní zastupitelstvo, jelikož byl proti

³⁰ PRÁGR, Sokol kolínský, str. 8.
Paměti královského města Kolína, str. 114.

samovolnému rozhodování purkmistra Formánka. Chtěl jej donutit k rezignaci, jelikož Formánek patřil k opačné politické straně. Situace se vyhrotila natolik, že členové Politického klubu v Kolíně vystoupili z městské rady. Nastal problém s finančním deficitem a všechna vina padla na Národní stranu.

V tisku se probírala nejen situace politická, ale i finanční. Problém s financováním měl i Sokol. Z dluhů pomohla Sokolu hlavně Občanská záložna, v jejím čele stál A. V. Prágr.

Alois Václav Prágr se narodil v roce 1857 v Kolíně. V době jeho narození žil rod Prágrů v Kolíně již ve třetí generaci. V Kolíně vychodil obecnou školu a nižší reálku. Po té odešel studovat Československou obchodní akademii do Prahy. Cvičení si oblíbil již na kolínské reálce, kde navštěvoval Šebestův tělocvičný ústav. V Praze se začal zúčastňovat cvičení pod vedení Dr. Miroslava Tyrše. Byl dobrým cvičencem a později i závodníkem. Vojenskou službu vykonal v Mladé Boleslavi a dosáhl důstojnické hodnosti. Zde začal také cvičit v Sokole. V roce 1878 odešel za prací do Vídně. Ve Vídni byl v Sokole cvičitelem. Získal si oblibu náčelníka br. Reegra a na jeho přímělu byl přijat Tyršem v roce 1881 do cvičitelského sboru v Praze. Nejdříve jako čekatel, později byl vyškolen jako cvičitel. V Praze pracoval jako obchodní příručí a od roku 1883 nastoupil místo příručího v Občanské záložně v Kolíně. Zde se také stal cvičitelem v Sokole ve sboru Adolfa Hájka. Po vstupu do kolínského Sokola se stal i místonáčelníkem a rok později členem výboru. V roce 1889 byl zvolen náčelníkem a roku 1907 starostou jednoty. Jeho velký úspěch se uskutečnil na XV. sjezdu a přeborech Unie francouzských gymnastů v Paříži, kde vedl jedno ze tří družstev vyslaným ČOS. Družstvo pod jeho vedením získalo 2. cenu. Této soutěže se účastnilo 12 000 gymnastů, proto to také byl tak obrovský úspěch. Společně s Adolfem Hájkem se zasadil o zřízení župy Tyršovy v roce 1884. V župě byl nejdříve dozorčím vyslance, později náčelníkem a nakonec i starostou župy. Od roku 1930 byl zvolen čestným starostou župy. V roce 1889 se stal členem výboru ČOS a od roku 1912 také členem předsednictva ČOS, nakonec i členem předsednictva Svazu Slovanského Sokolstva. Prágr celý svůj život v Sokole cvičil a čestně bojoval za jeho blaho i za blaho města. Za první republiky byl také členem obecního zastupitelstva, městské rady i v okresní správní komisi v Kolíně. V Kolíně jako první zavedl cvičení dorostenců a byl také přijat návrh, aby se jednoty staraly o

vyučování tělocviku mládeže. Do výčtu jeho aktivit patří založení Družstva pro postavení divadla v Kolíně a jeho členství v divadelním družstvu. Zemřel v roce 1943, tedy v době okupace země, kdy byla činnost Sokola zakázána. Z toho důvodu mu nemohl být vypraven ani sokolský pohřeb. I přesto se rozloučení s A. V. Prágrem zúčastnilo na 5 000 občanů, řada předních činitelů ČOS, představitelé města, okresu, divadelního Družstva, podniků, peněžních ústavů a veřejných institucí.³¹

Sokol se nevyhnul ani politické roztržce v jednotě, která byla způsobena politickým zápasem mezi Národní stranou svobodomyslnou a Národní stranou. Lépe řečeno šlo o spor mezi příznivci A. V. Prágra a jeho odpůrci. Spor o finanční situaci v Kolíně měl své následky. V Sokolu se situace projevila tak, že se začala zmenšovat členská základna. Každoročně vystupovalo z jednoty průměrně 40 členů. Vytvořila se tak nová jednota z opozičních členů Sokola v roce 1899. Nová jednota dostala jméno "Fügner" a zvolila si sídlo na Hořejším ostrově, kde si postavila vlastní tělocvičnu. Starostou byl zvolen Antonín Fifka. Nová jednota začínala se 73 členy, ale za rok jejich počet vzrostl na 208. V roce založení si podala žádost o přijetí do Župy Tyršovy. Žádost byla ale zamítnuta, a proto se v roce 1901 stala členkou Župy Havlíčkovy. V roce 1906 bylo zakázáno jednotám užívat jmen zakladatelů sokolského hnutí. Z této příčiny se druhá sokolská jednota v Kolíně přejmenovala na "Sokol II. Obě jednoty se začaly osočovat v místním tisku. Starý Sokol uveřejňoval své zprávy v Labských proudech a nový v Ohlasu doby. I přes spory obou jednot zde vznikla myšlenka sloučení. První pokus v roce 1902 se nepodařil a obě jednoty sblížila až první světová válka. Na počátku sporů se mezi nimi vyvinula nevraživost, která přerostla v soutěživost obou jednot. Nastalá situace byla však pro obě jednoty podporující, jelikož vedla k zlepšení práce v obou jednotách. Smíření nastalo až v roce 1915, kdy byla svolána společná schůze výborů a 7. února 1918 se jednoty konečně usmířily.³²

³¹ ŠTROBL, Archivní prameny Kolínska, str. 3. - 11.
MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 26.
Sokolská župa Tyršova, str. 96.

130 let Sokola Kolín; 120 let Kmochovy hudby, str. 8.

³² JELÍNEK, HELFERT, Kolínsko, str. 205.

Paměti královského města Kolína, str. 156.

Tamtéž, str. 677.

3.6 První světová válka a vznik Československé republiky

V letech první světové války 1914–1918 činnost Sokola neustala, i přesto, že řada jeho členů odešla na frontu. Negativem se stalo pronásledování jednoty. Především domovními prohlídkami u starosty, jednatele a jiných členů jednoty. Následovalo zatčení starosty jednoty, jeho výslech a věznění. Vyšetřovatelé zabavili i velké množství spisů, které byly podle mínění policejních orgánů nebezpečné pro Rakousko.

Hlavní práce tedy zůstala na ženách, které konaly pravidelně schůze, sokolské besedy s přednáškami, podnikaly s jednotou kutnohorskou výlety do okolí a pravidelně cvičily v tělocvičně gymnázia. Omezena byla i činnost sokolské hudby, jelikož muselo hodně jejích členů odejít do války. Koncertů se pořádalo málo a většinou hrála kapela při oslavách úspěchů rakouské armády. Budova sokolovny byla zabrána k vojenským účelům a přeměněna na lazaret. Ze zbylých členů Sokola, kteří nebyli odvedeni, byl sestaven tzv. Ochranný výbor, který podléhal starostovi jednoty a měl za úkol vypomáhat správě města v oboru nezaměstnanosti, při zásobování a dopravě raněných. Svou činnost zahájil výbor, až když začaly městem projíždět vlaky s raněnými vojáky, kterým členové sboru poskytovali první pomoc a pomáhali je rozvážet do nemocnic.

Po konci světové války byl v prvních dnech nového státu v roce 1918 vyhlášen týden sokolské služby. Všichni členové Sokola a dělnické tělocvičné jednoty vstoupili do služeb Národního výboru ustanoveného v Kolíně.

Dělnická tělocvičná jednota vznikla v Praze v roce 1897. Za mezník v odštěpení dělnického tělocvičného hnutí jsou pokládány volby do rakouského Říšského sněmu v roce 1897, kdy poprvé volily i nemajetné vrstvy a do voleb vstoupili sociálně-demokratičtí poslanci. Ti svým tzv. protistátovým prohlášením vyhrotili politickou diferenciaci české společnosti, tak že proti nim vystoupil i Sokol. To vedlo k hromadnému odchodu sociálních demokratů ze sokolských jednot. Bývalí členové Sokola založili Dělnickou tělocvičnou jednotu, která měla sloužit pro získávání a výchově dělnické mládeže pro boj za socialismus.³³

³³ MUCHA., K dějinám dělnického tělovýchovného hnutí, str. 45. – 49.

Sokolská jednota zde byla zastoupena dr. Jelínkem, tehdejší starostou obce, dr. Radimským, starostou okresu, Antonínem Sládkem, A. V. Prágrem a J. Vodsed'álkem, který se stal tajemníkem Národního výboru a vykonával činnost organizační a zpravodajskou. Národní výbor působil v Kolíně až do konce roku 1918. Členové spolku chránili veřejné zájmy, než je mohly převzít úřady a vojsko nové republiky. Tito členové byli doplněni i studentstvem. Studentům přiřadili hlídkovou službu ve všech částech města. Dělnické jednotě byla svěřena strážní služba na silnicích, které vedly do města. Šlo především o silnice vedoucí od Kutné Hory. Jelikož zachytili na telegrafní stanici zprávy, že se posádka z Kutné Hory chystá obsadit město Kolín. Nejtěžší strážní služba na nádraží byla přidělena sokolům. Všechny stráže dostaly zbraně z vojenského skladiště. Na rozkaz Národního výboru byly ihned zabráně důležité úřady ve městě. Šlo o telegrafní úřad s telefonem, nádraží, četnická stanice. Vlaky musely být na nádraží podrobně prohledávány. Zbraně, střelivo a oblečení se zabavovalo a přebytek materiálu posílali do Prahy. Všichni sokolové plnili službu dle hesla "ni zisk – ni slávu". Po tomto týdnu se vše vracelo do původního života. Studenti se vrátili do škol a sokolové byli uvolněni z vojenské služby. Na místo dobrovolníků nastoupilo vojsko. I Národní výbor byl rozpuštěn na své poslední schůzi 9. prosince 1918.

Brzy poté následovalo další vojenské povolání místního Sokola. Stalo se tak v únoru 1919, kdy dostali členové jednoty zprávu telegrafem o vojenské pomoci v Bratislavě. Zde měli za úkol chránit nastupující slovenskou vládu. Pro splnění úkolu bylo povoláno 2000 sokolů, mezi nimi 30 členů Sokola kolínského. Na Slovensku bojovali proti Maďarům, kteří chtěli odebrané území získat zpět. I přes vojenskou povinnost zde rozvíjeli i kulturní povědomí mezi Slováky. Pořádali vzdělávací a přátelské večery, kde zpěvem a projevy působili na smýšlení zdejšího obyvatelstva. Jedním z jejich úkolů na Slovensku bylo bránit železniční most (říjen 1921).

Po splnění povinnosti se vrátili zpět a pokračovali ve své předešlé práci. Teprve v roce 1921 začala probíhat práce jednoty na plno. V roce 1922 oslavila jednota 60. výročí svého založení a 40. výročí trvání sokolského dorostu.

3.7 Pomoc pohraničním jednotám a hrozba druhé světové války

20. léta 20. st. byla pro jednotu oživením. Objevil se zde nový směr, táboření. V nově vzniklé činnosti nemohla zůstat pozadu ani kolínská jednota. Členové si pronajali pozemek na Iváni u Rataj na Sázavou, kde každé léto tábořili. Část tohoto místa se jim podařilo v roce 1930 zakoupit. Od roku 1935 změnili místo táboření a začali navštěvovat Samopše. V Samopších byla v roce 1938 postavena i chata. Sokolové cvičili v přírodě, a to hlavně na cvičišti a v tělocvičně v Borkách, které navštěvovali od roku 1929.

Po založení republiky se změnilы národnostní poměry. Zvýšil se vliv Čechů oproti Němcům ve městech, kde bylo české obyvatelstvo dříve utlačováno. Sokolové mysleli na české obyvatelstvo především v pohraničí, které bylo v menšině. V sokolských jednotách se zintenzivnila pomoc vnitrozemských jednot, a proto založili roku 1920 menšinový odbor. Sokolové nazývali pohraniční jednoty „Sokolské jednoty v ochranu přidělené“ nebo „Ochranitelky“.³⁴ Důležitá podpora spočívala především v poskytování české literatury a ve vzájemném navštěvování. Větší jednoty měly v pohraničí své svěřenky. Například: Nymburk – Vrchlabí, Přelouč – Bratrouchov, Pečky – Český Šumburk, Poděbrady – Tanvald, Plaňany – Frýdlant v Čechách. Svěrenkou župy byla od roku 1925 sokolská jednota v Německé Žitavě. Hlavní úkol jednot i župy tkvěl v materiální, finanční i morální pomoci s pořádáním a účastnění se na akcích konaných v pohraničí. Pro příklad: 1921 se takto konal župní zájezd do Tanvaldu a do Krkonoš, 1924 zájezd jednot ke svým svěrenkám, 1927 župní zájezd do Frýdlantu, 1928 župní zájezd na župní slet do Vrchlabí a 1930 župní zájezd do Liberce.

Jednou z nejoblíbenějších událostí se staly koncerty kolínské sokolské hudby, kterou vedl Alois Vlasák. Alois Vlasák vystřídal u taktovky Františka Kmocha v roce 1912. Sokol navázal bližší styky s jednotou v Litoměřicích, která byla nahrazena jednotou broumovskou v roce 1931. V Broumově bylo zastoupeno české obyvatelstvo pouze 17 %. Jediná překážka na vzájemné spolupráci vznikla ve špatném spojení mezi Kolínem a Broumovem. Však ani to nepřekazilo navštěvování obou jednot. Zintenzivnění návštěv nastalo v polovině 30. let.

³⁴ PRÁGR., Sborník Sokolský, str. 120. – 122.

Druhá polovina 30. let byla poznamenána hrozbou války. Z tohoto důvodu sokolové v jednotě zavedli od roku 1935 vojenská pořadová cvičení a kladli důraz na brannou výchovu. Sokolové vstoupili do Okresního výboru pro zvýšení brannosti lidu a do Civilní protiletectké obrany města. Broumovská jednota zanikla v roce 1938.

Postižen blížící se válkou byl i kolínský Sokol, jelikož se podmínky pro pořádání akce stále více zhoršovaly. V roce 1939 bylo z událostí zřejmé, že se schyluje ke konci činnosti jednoty. V květnu bylo zakázáno veřejné gymnastické cvičení, pořádané při příležitosti zahájení letního cvičení. Ke konci roku neproběhlo ani veřejné vystoupení – sokolská akademie. Tyto důvody vedly k tomu, že se členové začali více soustředit na vnitřní práci v jednotě. V letech 1939 – 1940 museli jednotu opustit Židé. Jejich členství bylo podle norimberských zákonů nežádoucí, jelikož nové zákony vylučovaly Židy z veřejného života.

Roku 1940 byla založena jednotou nová knihovna. Zde byl první spis věnován MUDr. Josefu Šilovi. MUDr. Josef Šil byl velkým organizátorem a propagátorem sokolských aktivit. Narodil se v roce 1850 ve Dvoře Králové. Navštěvoval reálku v Hradci Králové. Po maturitě v roce 1871 odešel studovat do Prahy medicínu na Univerzitě Karlově, kde byl v roce 1877 povýšen na doktora "veškerého lékařství". Nejdříve působil jako praktický lékař v Červených Pečkách, poté krátce ve svém rodišti. Až v roce 1879 se stal městským lékařem v Kolíně, později primářem kolínské veřejné nemocnice. Ihned po svém příchodu do Kolína vstoupil do Sokola. Stal se zastáncem a organizátorem sokolských výletů a zájezdů. Šlo například o výlety na Sněžku, do Vrchlabí, do Dvora Králové i do Brna, kde ve značně poněkud město pronesl vlasteneckou řeč. Byl organizátorem každoročních poutí na Lipany a navrhovatelem mohyly Prokopa Velikého. Od roku 1881 se stal starostou jednoty. Byl nadšeným mladočeským politikem, v roce 1889 se stal poslancem na zemském sněmu. Zde se proslavil zvláště svým proslavem v téměř roce, kdy prosadil, aby v průčelí Národního muzea byla umístěna deska se jménem Mistra Jana Husa. Později se stal také poslancem na říšské radě. V roce 1925 obdržel čestnou plaketu ČOS "Na stráž". MUDr. Šil byl ředitelem ochotnického spolku "Tyl". V roce 1883 dal veřejnosti návrh na postavení divadla v Kolíně, stál u

stanovení Družstva na postavení divadelní budovy. V roce 1930 byl jmenován čestným občanem města Kolína. Zemřel v Kolíně v roce 1933.³⁵

V únoru 1941 proběhla poslední valná hromada Sokola a v dubnu byla jeho činnost definitivně zastavena. Rozpuštění Sokola nastalo kvůli opatřením říšského protektora 8. října 1941. Majetek Sokola byl zabaven a dohled nad ním držel správce. Díky korektnosti, s kterou postupovaly úřady, které měly za úkol likvidaci Sokola, se podařilo Sokolu mnoho věcí před okupanty zachránit. Velké nebezpečí hrozilo členům, kteří se k tomuto kroku odhodlali. Jako příklad poslouží schování sokolského praporu paní L. Kunovou.

V těžkých letech války přinesli sokolové oběti i v koncentračních táborech. Z kolínského Sokola v koncentračních táborech zahynulo 16 členů jednoty a 47 členů se vrátilo zpět. Po válce zahájil Sokol opět svou činnost, a to již v květnu 1945. 12. června 1945 proběhla i ustanovující schůze obnovené jednoty.

3.8 Konec války, rok 1948 a likvidace Sokola

Veškeré úsilí jednoty se soustředilo především na opravu sokolovny a letního cvičiště. Stavební práce a přístavba sokolovny řídila stavební komise. Komise byla ustanovena 3. dubna 1946. Jednota znovu zahájila cvičební činnost i styky s broumovskou jednotou. Cvičební činnosti se nejvíce věnovaly ženy, jelikož účast členů a dorostu byla slabá. Obnovení nastalo také u starých oddílů, následně vznikly zcela nové. V roce 1946 existovaly tyto oddíly: rohovnický, lyžařský, jezdecký, kuželkářský, plavecký, veslařský, oddíl košíkové, odbíjené, šermu a těžké atletiky. Svou činnost zahájili i sokolští hudebníci a loutkáři. Obnovení jednoty šlo velmi rychle právě proto, že měl Sokol v roce 1946 1336 členů. Do roku 1948 se podařilo rozvinout činnost jednoty v plném rozsahu a dokončit všechny stavební úpravy.

Rok 1948 se konal první poválečný slet. Ale euforii z nové činnosti začala kalit černá mračna. 27. února 1948 přijal Ústřední akční výbor Národní fronty usnesení o splynutí všech tělovýchovných organizací, sportovních svazů a klubů do jednotné tělovýchovné organizace Sokol. Sjednovací proces byl řízen akčními výbory.

³⁵ PRÁGR, MUDr. Josef Šil, str. 1. – 40.
130 let Sokola Kolín; 120 let Kmochovy hudby, str. 14.
Sokolská župa Tyršova, str. 98.
MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola str. 27.

Hlavním cílem nově vzniklého Sokola bylo vybudovat novou ideovou náplň a novou strukturu. Za tímto úkolem se neskrývalo nic jiného než rozbití dosavadní organizační struktury a centralizaci veškeré tělovýchovy, aby byla lépe kontrolovatelná.

Přijímání nových členů do kolínského Sokola probíhalo od 10. dubna 1948 z DJT, Orla a Lawn-tenisového sdružení. Koncem května organizovali sokolové župní slet v Kolíně a 6. června byly odhaleny pamětní desky na sokolovně. Poslední všesokolský slet se konal v červnu. Zde dali sokolové značně najevo své demokratické smýšlení a své sympatie prezidentu Edvardu Benešovi. Jejich neohrožené vystoupení později někteří členové Sokola zaplatili svým vyloučením z jednoty. Do listopadu 1948 trvala očista kolínského Sokola. Bylo vyloučeno 72 členů, osm z nich bylo škrtnuto a sedmi byla udělena důtka.

Jedním z prvních signálů sjednocovacího procesu československé tělesné výchovy a sportu byla likvidace žup. Župy přestaly existovat od 31.12. 1948. Po tomto kroku přišlo zřízení Okresního výboru Sokola v Kolíně. Nově sjednocená jednota v Kolíně měla v roce 1949 tyto oddíly: odbíjené, košíkové, veslařský, šermířský, jezdecký, kuželkářský, lehkooatletický, táborový, lyžařský, kanoistický, plavecký, krasobruslařský, zápasnický, turistický, nářaďový, rohovnický, lední hokej, stolní tenis, Lawn tenis, samospráva dorostu, kopaná (Modrobílí, Polaban, Čechie, Sparta a Štítary). Dne 14. července se pomocí zákona č. 187/49 Sb. o státní péči o tělesnou výchovu a sport upevnil vliv státu na další vývoj tělesné výchovy u nás.

V Kolíně vznikla nová závodní jednota Sokol ČSD, a to v duchu hesla "Sokol patří pracujícím". Tímto krokem byla připravena půda pro úplnou likvidaci původního Sokola. Definitivní konec pro Sokol znamenal zákon o organizaci tělesné výchovy ze dne 12. prosince, který měl č. 71/52 Sb.. Novým zákonem byl Sokol vytlačen jen do vesnic. Podle nového zákona musel být majetek sokolských jednot převáděn na závodní skupiny ROH.

Kvůli předchozím nařízením se kolínský Sokol potýkal s velkým poklesem členů, jelikož mnoho z nich přestupovalo do závodních jednot ROH. V dubnu 1952 se konala slučovací schůze obou jednot. Z jednot vznikla jediná, která nesla chvíli

název Sokol ČSD Kolín. Název byl však změněn již v následujícím roce a jednota se musela přejmenovat na TJ Lokomotiva Kolín.

Z podvědomí lidí nedokázal "Sokol" vymazat žádný zákon o organizaci tělesné výchovy a sportu. "Sokol" žil dál, i když jen ve vzpomínkách pamětníků. Stále chodili lidé do sokola. I při spartakiádách, které měly navazovat na první spartakiádu FDTJ na pražských Maninách (1921), se každému vybavovaly vzpomínky na slavné všesokolské slety. Jen díky tomu, že bylo sokolské hnutí tak silné, podařilo se jen po roce 1990 znovu obnovit.³⁶

3.9 Sokol Kolín po roce 1990

Kolínský Sokol neměl po svém obnovení v roce 1990 nouzi o cvičební a sportovní aktivitu. Nový program se stal velice bohatým. Za hlavní úkol si Sokol předsevzal, že pro něj nebude nejdůležitější pouze sportovní a tělovýchovná činnost a výkonnost, ale především užitečnost ve společnosti. Díky své ideji se mohl podílet k upevnování kázně a morálky nejen mezi svými členy, ale i mezi cvičenci, kteří Sokol navštěvovali kvůli tělocviku.

Sokol Kolín se ihned po svém obnovení začal věnovat nácvičku několika hromadných skladeb. Společné cvičení mužů a žen měl možnost předvést na VII. sletu zahraničního Sokolstva v Paříži, ale také na župním sletu ve Vídni. Kvůli těmto dvěma událostem se podařilo velmi rychle obnovit sokolský život v jednotě.

Již v roce 1992 měla jednota několik oddílů, a to: Sokolská všestrannost, šachy, kuželky, sportovní gymnastika, karate, kulturistika, orientační běh, zápas a zimní plavání.

Nejpočetnějším oddílem byl již po obnovení oddíl sokolské všestrannosti. Tento oddíl má v první řadě za úkol rozvinout cvičení u dětí. Děti jsou rozděleny do skupin v Oddělení předškolních dětí, a to na cvičení rodičů a dětí a cvičení dětí předškolních. V rámci oddílu sokolské všestrannosti byly organizovány i kurzy kondiční kulturistiky a moderní formy cvičení s hudbou. V dnešní době navštěvují oddíl všestrannosti rodiče a děti, předškolní děti, mladší žáci, mladší žákyně, starší žáci, starší žákyně, dorostenky, ženy, muži senioři, ženy seniorky. Pro všechny

³⁶ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola str. 6.

zájemce je připraven bohatý program, ze kterého si mohou zvolit, které aktivity se chtějí zúčastnit. Mohou si vybrat ze sportovní gymnastiky, tance, karate, šachů, šermu, lyžování a atletiky. Oddíl také stále pokračuje v turistické tradici. V kolínském Sokole pokračuje ve svém fungování také kuželkářský oddíl.

Každý z oddílů má bohatou tradici a velké úspěchy na úrovni České republiky ale také na úrovni mezinárodní. Mezi nejvýznamnější patří již zmiňovaný kuželkářský oddíl. První písemná zmínka o kuželně v Kolíně pochází již z roku 1873. V tomto roce byla zanesena v původních plánech Sokolovny, ale pouze jako součást restaurace. Kuželna totiž přinášela hostinské živnosti nemalé zisky a její stavba i provoz nebyly finančně náročné. Té době se ale nehrály kuželky v podobě, v jaké je známe dnes, ale šlo spíše o sázkovou hru a zábavu.³⁷ Sokolský oddíl byl v jednotě založen až v roce 1938. V roce 1911 byla kuželna přestavěna do dnešní podoby. Tento oddíl se od roku 1952 účastnil mistrovských soutěží. Tradice aktivity oddílu byla předávána generacemi, a proto výkonnost oddílu stále stoupá. Oddíl je významným reprezentantem sokolského kuželkářského sportu a města Kolína. V roce 2006 byla ustavena Síně slávy České kuželkářské asociace. A již v první šestici, která byla do Síně slávy uvedena v roce 2006, se objevilo i jméno kuželkářky Marie Švorobové (z Kolína), která byla sběratelkou medailí z republikových šampionátů i Mistrovství světa. A v roce 2009 byl uveden do Síně slávy ČKA i její bratr Oldřich Lauer ml., výborný hráč a trenér kuželek.³⁸ Členové tohoto oddílu dokonce vytvořili světové rekordy. Šlo o hráče Marii Švorobou a Filipa Dejdu.³⁹

Dalším významným oddílem je šachový oddíl. Stanovy Šachového klubu Kolín byly schváleny již v roce 1884 a v roce 1920 vznik Šachový odbor AFK Kolín, předchůdce Lokomotivy Kolín. Do Sokola Kolín vstoupil tento odbor až v roce 1990. Velké zásluhy na novodobé činnosti má bratr Antonín Rakušan, který se stal trenérem mládeže. V roce 1992 vstoupilo družstvo do I. celostátní ligy a vyhrálo český pohár družstev.⁴⁰ Nejúspěšnějším hráčem toho oddílu je Michal Moravec, který je Mistrem šachu.⁴¹

³⁷ <http://sokolin.webnode.cz/news/od-19-stoleti-do-ii-svetove-valky-v-koline/> [cit. 2013-04-17]

³⁸ <http://sokolin.webnode.cz/mistrovske-uspechy/sin-slavy-cka/> [cit. 2013-04-17]

³⁹ <http://sokolin.webnode.cz/mistrovske-uspechy/svetove-rekordy/> [cit. 2013-04-17]

⁴⁰ 130 let Sokola Kolín; 120 let Kmochovy hudby, str. 11.

⁴¹ <http://www.sachykolin.cz/images/nastenka.jpg> [cit. 2013-04-17]

V roce 2012 oslavila sokolská organizace 150 let od svého vzniku. Stejně výročí oslavila i jednota Sokola Kolín. Velké oslavy byly oficiálně zahájeny 14. března v pražském Karolinu. 140 let oslavila Městská hudba Františka Kmocha, 100 let uplynulo od úmrtí sokola a muzikanta Františka Kmocha, 80 let od založení Základní umělecké školy Františka Kmocha, 50 let oslavil i Mládežnický dechový orchestr ZUŠ Kolín. Oslavy významného sokolského výročí vyvrcholily na XV. všesokolském sletu 1. - 6. července 2012 v Praze.⁴² Tomuto svátku předcházel Župní slet v Poděbradech 3. června 2012. Byl uskutečněn i průvod centrem Kolína k počtě Fr. Kmochovi 29. dubna 2012.

⁴² <http://sokolkolinvsestrannost.webnode.cz/> [cit. 2013-04-17]

4. Župa Tyršova

Jak je již výše uvedeno, sokolové se snažili vytvořit centrální orgán sokolských jednot. I přes první nepřízeň úřadů se jim podařilo ustanovit v roce 1884 „Sokolskou župu Tyršovu na středním Labi se sídlem v Kolíně“.

4.1 Činnost župy

Činnosti župy je možné rozdělit do několika období:

- Období od založení župy v roce 1884 do roku 1914
- Období první světové války od roku 1914 do roku 1918
- Období po první světové válce od roku 1918 do roku 1934
- Období před druhou světovou válkou do roku 1948
- Období od roku 1949 do roku 1968

Období od založení župy v roce 1884 do roku 1914

I přes prvotní nezdary při tvorbě centrálního orgánu sokolských jednot, sokolové neustali v této aktivitě. Podařilo se jim alespoň vytvořit sokolskou župu v roce 1884, která měla z části nahrazovat centrální orgán. Ta měla okolní jednoty zaštiťovat. Neměli k dispozici zkušenosti a vzory v župním zřízení. Museli si tedy hledat vlastní cestu. Od vzniku župy se její výbor staral zejména o zakládání nových jednot a snažil se zasahovat do dění v Čechách. Roku 1888 například podal výbor petici za zamítnutím návrhu vyloučit z obecných škol tělesnou výchovu. Ve stejném roce podal návrh, aby se tělesná výchova stala povinným předmětem na gymnáziích. Tento krok byl realizován ministerstvem v roce 1889.

Tělocvičná činnost byla v župě řízena cvičiteli již od jejího vzniku. V župě se stal důležitým především cvičitelský sbor, ze kterého se časem vytvořilo župní náčelnictvo. V tomto období cvičili pouze muži, dorost se připojil až v roce 1884, a to jen ve větších jednotách. Přelomový rok 1896 přistoupily do župy i první ženské odbory. Důležité podotknout, že již před první světovou válkou se podařilo prosadit u správního soudu úředního uznání cvičení žactva v jednotách. Nejprve byl ustanoven dorostový odbor v roce 1920 a žákovský odbor až v roce 1921.

Župní cvičitelský sbor měl mnoho povinností. Staral se nejen o pořádání, ale i o náplň župních sletů a závodů. Významným krokem bylo zavedení cvičebních rozvrhů, stanovení podmínek pro používání praporů a vlajek a vypracování závodních řádů.

V roce 1892 vznikla myšlenka vytvořit okrsky. Pravidelná činnost okrsků byla v župě zavedena již v roce 1897. V tomto roce měla župa 4 okrsky, a to:

- Kolín, Přelouč, Týnec nad Labem a Velim
- Bečváry, Pečky, Plaňany a Zásmyky
- Lysá nad Labem, Nymburk, Poděbrady, Rožďalovice a Satská
- Nový Bydžov, Chlumeck nad Cidlinou, Městec Králové, Smidary a Žiželice

Každý okrsek musel projevovat každoroční aktivitu. Pořádal jedno veřejné cvičení, jeden výlet a jednu přednášku.

Od roku 1886 až do začátku první světové války byly pořádány župní slety, kromě let pořádání sletů všesokolských.

Součástí sletů byla také valná hromada župy, která kvůli rozšiřujícímu se programu sletů, musela být z časových důvodů přeložena na jiný termín. Na počátku nebyly dominantou župních sletů pohybové skladby, ale společná cvičení na nářadí a cvičení prostná. Časem zařazovali do župních sletů i závody jednotlivců a družstev ve cvičení na nářadí, atletice, zápasu a později i ve hrách.

Konání prvního župního sletu bylo ustanoveno na 8. září 1886 v Nových Benátkách. Sletu se zúčastnilo 100 mužů z 6 jednot. Ženy a dorostenci cvičily poprvé až na župním sletu v Kolíně v roce 1900. První samostatný župní slet mládeže se konal v Kolíně v roce 1914. Na tomto sletu cvičilo 300 žáků a žákyň a 140 dorostenců.

Období první světové války od roku 1914 do roku 1918

První světová válka velmi zasáhla do rozvíjení se další sokolské činnosti, a to tak, že do konce roku 1914 bylo ve všech 38 jednotách župy Tyršovy velmi malé

množství cvičitelů. Během války nastal velký pokles členů. V roce 1917 odešlo do války přes 80% cvičenců a více než 90% cvičitelů.

Sokolský život v župě neustal, i když byla jeho činnost roku 1915 úředně zastavena. Každý rok se konala valná hromada župy i sjezd cvičitelů. Jelikož na frontu odcházeli pouze muži, ženy mohly stále pokračovat v sokolské činnosti. V roce 1915 byla uspořádána první župní cvičitelská škola pro ženy, které se účastnilo 42 sester. Ženy pořádaly tělocvičné besedy, závody žen, dorostenců a dorostenek. Dalším neblahým jevem byla přeměna většiny sokoloven ve válečné nemocnice pro zraněné vojáky. Většina mužů z župy byla povolána na Rusko-rakouskou frontu. Sokolské jednoty spolu komunikovaly i na frontě. Vojáci psali své dopisy nejen rodinám, ale i sokolským jednotám.

Svůj zájem projevovaly sokolské jednoty také o padlé vojáky (bývalé členy). Pokud tedy jejich člen padl, zaslal starosta ČOS bratr Dr. Scheiner jednotě i rodinám sokolský kondolenční dopis.

Období po první světové válce od roku 1918 do roku 1934

Po konci války byla svolána první valná hromada. Konala se v Kolíně 23. března 1919 a účastnilo se jí 90 bratrů a sester ze 46 jednot. V období po vzniku Československa byly založeny nové sokolské jednoty a další 4 okrsky. V roce 1925 měla župa 98 jednot, z nichž 68 bylo založeno v letech 1918- 1925. Po roce 1918 byla župa rozdělena do 8 okrsků. Roku 1920 se od župy Tyršovy oddělil VII. a VIII. okrsek (24 jednot), které vytvořily samostatnou župu – župu Denisovu se sídlem v Chlumci nad Cidlinou.

Nesmí být opomenuto, že od počátku činnosti župy se věnovala velká pozornost výchově cvičitelů. Byly zakládány cvičitelské školy, které získávaly postupně svůj rozsah i obsah. Byl schválen i zkušební řád (1905). Jelikož vznikl velký počet jednot a disciplín, musely být zřízeny i nové školy pro cvičitele a rozhodčí. V župě se provozoval nářadový tělocvik, atletika, zápas, plavání, rytmická gymnastika, vodní sporty, pobyt v přírodě, letní tábory, lyžování, míčové hry (košíková, odbíjená, tenis).

První župní slet po vzniku Československa byl naplánován v roce 1919 do Uhlířských Janovic. Tento slet se kvůli mobilizaci sokolů na Slovensko neuskutečnil. K realizaci sletu došlo až v roce 1922 v Kolíně. Následovaly i další župní slety. A to župní slet členstva roku 1924 v Nymburce, 1927 v Poděbradech a 1931 v Uhlířských Janovicích a župní slet mládeže 1925 v Přelouči a 1928 v Kouřimi. Všesokolské slety, kterých se župa Tyršova zúčastnila, se konaly v letech: 1882, 1891, 1895, 1901, 1907, 1912, 1920, 1926, 1932.

Vedle tělocvičné činnosti a činnosti cvičitelů byla věnována pozornost od samého počátku i činnosti vzdělávací. Od roku 1885 byly pořádány přednášky a pěstován zpěv. Ve všech jednotách župy byly ustanoveny vzdělávací odbory. Konaly se nejen přednášky, ale i besedy, divadelní představení, vycházky, koncerty a zábavy. Byly pořádány i akademie s národním námětem (bitva u Lipan, oslavy Mistra Jana Husa atd.). Velký podíl měly jednoty na pořádání oslav desetiletého výročí vzniku ČSR v roce 1928.

Pro utvrzení vzdělávací činnosti vznikly vzdělávací školy. Zřízena byla i divadelní knihovna (1925). Divadlo se stalo velmi oblíbeným a na jeho rozvoji se podílelo 70 jednot. Některé z nich hrály také loutkové divadlo. V roce 1933 se konala první divadelní škola v Ratboři. Některé jednoty byly na tolik pokrokové, že vlastnily a provozovaly kino. Proto i župa zřídila biografický odbor, jelikož biograf přinášel nemalé zisky do sokolské pokladny.

Od roku 1922 župa vydávala Věstník sokolské župy Tyršovy. V činnosti župy se staly velmi oblíbenými zájezdy a výlety, které ČOS a župa pořádala za účelem šíření sokolské myšlenky a k posílení sokolské soudružnosti. Každoročně byla zorganizována jedna i více takových akcí.

1902 – zájezd do Lvova

1904 – zájezd do Lublaně

1906 – zájezd do Záhřebu a Černé hory

1911 – zájezd do Záhřebu

1923 – župní výlet do Zásmuk

1926 – župní výlet do Čestína

1927 – zájezd do Skopje

Hlavním pořadatelem výletů a vycházek byly samotné jednoty. Kolínská jednota nemohla být výjimkou. Navíc ještě vydávala občasník „Výletní listy“.

Roku 1934 se uskutečnil jubilejní župní slet. Na tuto událost se župa pilně připravovala veřejnými cvičení ve všech svých šesti okrscích. Po jubilejním župním sletu kladla obě župní náčelnictva důraz na výchovu dalších závodníků dorostu i dospělých.

Období před druhou světovou válkou do roku 1948

V jednotách probíhaly kurzy branného výcviku podle programu ČOS. V roce 1936 župa připravovala svou účast na červnovém zájezdu ČOS na Slovensko, kde měla navštívit Bratislavu.

Významnou událostí byla návštěva rumunského krále Carola II., který ve svém programu navštívil i Tyršův dům, kde shlédl sokolské vystoupení. Roku 1937 župa uskutečnila svůj 34. župní slet v Kouřimi a zájezd do Tanvaldu. Následující rok se župa připravovala na X. všesokolský slet v Praze. Částečná mobilizace 21. května se stala velkou překážkou v nácviku. I přesto sokolové podporovali národní sebevědomí a sebeobranu v ohrožené republice. V tomto roce bylo otevřeno rekreační středisko v Samopši u Ledečka nad Sázavou. Po Mnichovské konferenci ztratilo sokolstvo v pohraničí 455 sídel, 120 sokoloven, 232 cvičišť a 53 biografů. Již dříve vnitrozemští sokolové pomáhali svým bratrům v pohraničí pouze financemi nebo vybavením, ale nastalá situace vyžadovala větší pomoc. Bylo potřeba ubytovat a nalézt práci chráněncům, kteří byli vyhnáni do vnitrozemí. Každá jednota se snažila co nejvíce pomoci. Od října 1938 se ČOS začala připravovat na přechod do ilegality v duchu Tyršova principu obrany dosažené svobody. Ihned po zřízení Protektorátu Čechy a Morava začalo vedení ČOS budovat ilegální odbojovou síť, která předávala zjištěné informace vojenské složce odboje – Obráně národa. Po zákazu činnosti politických stran a vzniku politického seskupení Národního souručenství, se Sokol rozhodl distancovat od tohoto hnutí. 31. 3. 1939 bylo vládou vydáno nařízení o spolcích, podle kterého musí nahlásit

spolky, které budou chtít pokračovat v činnosti, toto rozhodnutí úřadům. Sokolové se zachovali statečně a důstojně a nedali nijak najevo svůj souhlas s okupanty a jejich vládou. V roce 1940 postihla okupace i Sokolstvo. Pokračovalo zatýkání zvolených představitelů Sokola a jejich odsuzování za velezradu. Odsouvali totiž lékařský materiál do středisek odboje hlavně v župách. I přes tuto situaci neustala tělocvičná činnost v žádném odvětví. Během roku pokračovalo zatýkání a věznění některých členů jednot. Roku 1941 byla činnost Sokolům ještě více znepríjemněna, například byl vydán zákaz o vytápění sokoloven. Župa Tyršova byla neustále sledována kolínským gestapem a pokračovalo další zatýkání členů. Velkým zlomem bylo zastavení činnosti ČOS, žup a sokolských jednot zástupcem říšského protektora K. H. Frankem. Zdůvodněním se stalo to, že se sokolská organizace stala shromaždištěm tajného i veřejného odporu proti Říši. Po zastavení činnosti začala vznikat odbojová sokolská organizace JINDRA. Při nástupu Reinharda Heydricha byl popraven během stanného práva náčelník ČOS br. Pechlát. 8. října 1941 byl výnosem R. Heydricha rozpuštěn ČOS a začalo zatýkání ústředních činitelů žup a jednot. Ti byli krutě mučeni a následně posláni do koncentračních táborů k likvidaci. Za doby okupace bylo zatčeno 12 500 sokolů, ze kterých bylo umučeno a popraveno 3 900. Z 1000 sokolů deportovaných do Osvětimi se osvobození dočkalo pouze 63. Druhá vlna zatýkání proběhla v červenci 1942. Někteří zatčení byli ihned popravováni, ale většina byla odeslána do koncentračního tábora Mauthausen, kde byli všichni popraveni. Více než polovina popravených byly ženy. Během války přišly o život celé sokolské rodiny včetně dětí.

Na frontě bojovali i členové sokolské župy Tyršovy. V Africe v tankové jednotce Jaroslav Hejl, ve Francii letec kapitán František Novák a v Anglii několik pilotů, kteří se účastnili i Bitvy o Anglii Václav Prokeš, Jiří Sehnal - stíhač 310. Československé perutě a Václav Korda - pilot 311. bombardovací perutě RAF.

Po válce podalo zprávy 43 jednot župy Tyršovy se seznamy uvězněných, umučených a popravených členů. V župě Tyršově bylo uvězněno 256 členů, ze kterých bylo umučeno nebo popraveno 68 mužů a 7 žen.

Již před koncem války v roce 1945 začali mezi sebou navazovat sokolští cvičitelé kontakty, aby bylo co nejrychleji zahájeno cvičení žactva a dorostu. 5. května během Pražského povstání zaznělo z rádia jako součást znělky i několik taktů

sokolské písně Lví silou. Bojů o udržení Prahy se zúčastnilo přes 10 000 členů Sokola. Bezprostředně po osvobození bylo zahájeno v některých jednotách cvičení, někde však pouze shromažďování sokolů. První valná hromada Župy Tyršovy se uskutečnila již 22. července 1945. Po valné hromadě byly obnoveny pravidelné cvičitelské hodiny. Obnovení sportovně herní činnosti se dařilo jen velmi pomalu. Zestátnění původních sokolských biografů přišlo v roce 1946. V tomto roce se nedoporučovalo pořádat župní slety, pouze veřejná cvičení. Župní slet se připravoval na rok 1947. Tento rok byl rokem veřejných okrskových cvičení, župního sletu v Přelouči a příprav nácviku na XI. Všesokolský slet v Praze v roce 1948. K novému oživení sokolské činnosti přispěl i velký příchod nových členů. Rok 1948 byl významným rokem župy Tyršovy i ČOS. Konal se župní slet v Kolíně. 27. února 1948 vydal Ústřední akční výbor Národní fronty rozhodnutí o splynutí všech tělovýchovných organizací, spolků, svazů, klubů a jiných organizačních složek v jedinou celostátní organizaci. Akční výbor byl ustanoven i v župě Tyršově. Ústřední akční výbor sokola, již ne ČOS, se ujal řízení tělovýchovných, sportovních i turistických organizací. Tímto dochází ke sjednocení tělovýchovy a následně 31. 12. 1948 ke zrušení župního zřízení. I přes tuto událost se ČOS snažil bránit postupné likvidaci Sokola, a to například uskutečněním 36. sletu župy v Kolíně, ale také vydáním usnesení o ukončení činnosti sokolských akčních výborů a výborů žup a jednot a dokončení sloučení tělesné výchovy s ohledem na přípravy nadcházejícího XI. všesokolského sletu. Toto bylo vyhlášeno v Obecním domě 30. května 1948. Na všesokolském sletu ukázala sokolská jednotnost, že po třech letech od konce války Sokol znovu povstal a že nic nepokořilo Tyršův odkaz. Na sletu si také členové plně uvědomili, že se se svou organizací vlastně loučí. Sokolové provedli pochod Prahou, na kterém jasně projevovali, že si přejí svobodu a demokracii. Z toho důvodu se nevrátilo ze sletu 230 osob. Zatčení členové byli potrestáni jako výtržníci. Následně začaly vznikat Komise pro sokolské otázky krajských, okresních a místních akčních výborech Národní fronty. Vládou byly vydány pokyny k očištění Sokola a návrhy na vyloučení pro sokolské organizace, a tímto krokem byla odebrána možnost sokolským organizacím posuzovat důvody vyloučení. A celá organizační struktura ČOS přestala být funkční. To mělo za následek, že bylo vyloučeno vedení z jednot župy Tyršovy i jiní členové. V Kolíně to bylo 80 členů. Generální sekretariát Ústřední

akční výbor Národní fronty měl za úkol očistu dokončit. Z tohoto důvodu byly dosavadní župy přeměněny na Okresní výbory Sokola a druženy do Krajských výborů Sokola. Bylo zakázáno vydávání časopisu sokolské mládeže "Poupě" i Sokolského věstníku ČOS, jehož poslední 51. číslo vyšlo 21. 12. 1948. K 31. 12. 1948 bylo v jejím svazku při likvidaci župy 102 jednot a poboček, 7 980 mužů, 5 450 žen a 6 000 žáků, žákyň, dorostenců a dorostenek.

Období od roku 1949 do roku 1968

31. 1. 1949 byla provedena úplná likvidace župy Tyršovy. Do pražského výboru Sokola začalo začleňování žup: Barákova, Jungmannova, Podbělohorská, Pražská-Scheinerova, Středočeská, Blanická, Budečská, Fügnerova, Tyršova a Rakovnická. Po revizi jmění župy Tyršovy činilo její jmění 481.911, 80 Kčs. Podřízení Sokola novému režimu nebylo možné, jelikož nemohly být slučitelné myšlenky dr. Miroslava Tyrše s myšlenkami nové diktatury. Proto většina ze sokolských členů odešla do ústraní a zachovala si čest a dodržela tak sokolský slib. Pro vyloučené to nebyla urážka či ponížení, ale uznání že poctivě obhajovali stanovy a řády ČOS. Většina z vyloučených poznala stejnou situaci již v roce 1941.

Příznivý rok pro sokoly nastal v roce 1967, kdy došlo k otevřené diskuzi o vývoji společnosti od r. 1948. S Pražským jarem nastoupilo nového vedení státu. Rokem 1968 se pokus o obnovu Sokolské župy Tyršovy mohl realizovat. 6. dubna se v Praze sešli bývalí členové předsednictva, náčelnictev a vzdělávacího sboru ČOS a připravili Přípravný výbor ČOS. Ten svolal sraz bývalého cvičitelstva, vzdělavatelů a činitelů pražského Sokola. Sešlo se zde 769 účastníků. A bylo naplánováno svolat i sjezd zástupců sokolských žup za účelem obnovy ČOS. K této akci došlo a Sokol prohlásil, že se chce opět soustředit na tělesnou a mravní výchovu mládeže.

Podmínkou pro obnovení Sokola ale bylo zrušení zákona o sjednocené tělesné výchově. V bývalé župě Tyršově se k jejímu obnovení se jako první přihlásilo 27 členů jednoty Poděbrady. Bylo také zasláno stanovisko prezidentu ČSSR armádnímu generálovi Ludvíku Svobodovi, ve kterém bylo žádáno o obnovu demokracie ve státě a o rehabilitaci sokolské činnosti. Následně byly ustanoveny i Přípravné výbory v jednotách. 18. června se uskutečnil slavnostní průvod sokolů Prahou za účasti 1000 členů. Po okupaci země vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 se stala situace pro další demokratický vývoj zcela nepříznivá. I přes to byl

vytvořen společný přípravný výbor Československého tělocvičného svazu Sokol. V dalším průběhu normalizace musel být název Sokol znovu odstraněn a z funkcí byli také odstraňováni členové Sokola. Státní orgány se opět postavily proti osamostatnění Sokola. Jediným pozitivem celé akce bylo, že se do tělocvičen vrátili bývalí členové Sokola, kteří byli v roce 1948 vyloučeni nebo dobrovolně vystoupili. Nastala tak renesance cvičení. Sokolští cvičitelé svým vztahem k cvičení přivedli a vychovali další mladé cvičitele, kteří dodnes tvoří základ cvičitelstva Sokolské župy Tyršovy.

4.2 Obnova ČOS a župy Tyršovy po roce 1989

Průvodem studentů v Praze dne 17. listopadu 1989 byl dán impuls k obnově demokratického politického systému v naší zemi. Stranou toho dění nezůstali ani bývalí činitelé ČOS, sokolských žup a jednot. Již 5. prosince se v Praze sešlo 15 sokolských činitelů a ustavili přípravný výbor pro obnovu Sokola. Přihlásili se k programu Občanského fóra a sepsali "Sokolskou výzvu". Následně zahájili přípravu na obnovovací sjezd ČOS. K obnovení ČOS došlo na sjezdu bývalých sokolských členů dne 7.1 1990 ve Sjezdovém paláci v Praze - Holešovicích za účasti 3 500 bývalých členů z celé republiky i ze zahraničí. Župa Tyršova byla zastoupena bývalými sokolskými členy z Kolína, Poděbrad, Přelouče, Peček a Nymburka. Bylo zvoleno předsednictvo, které zahájilo potřebné úsilí o legislativní uznání ČOS. Účastníci holešovického sjezdu z bývalé župy Tyršovy dali ve svých obcích podnět k obnově sokolských jednot ČOS. V Kolíně byla ustavující valná hromada obnovené sokolské jednoty dne 6. února 1990 za účasti osmdesáti bývalých členů Sokola Kolín a řady hostů z okolních obcí. Bylo zvoleno nové vedení, které zahájilo jednání s okolními jednotami. V červenci 1990 ustavilo osm jednot (Kolín, Nymburk, Hořátek, Poděbrady, Hořany, Velim, Záhornice a Český Brod) v Kolíně Okresní výbor ČOS. Starosta Sokola Kolín (Ing. Radim Kozlovský) byl pověřen zastupovat OV ČOS Kolín na jednáních v ústředí ČOS. Kolínská jednota byla pozvána na VII. slet Ústředí Sokola v zahraničí do Paříže. Tato zpráva se stala novým impulzem pro sokolstvo. Myšlenka, že budou sokolové moci opět veřejně cvičit, byla tak silná, že ke společnému cvičení mužů a žen se přihlásilo přes padesát cvičenců. Cvičilo se na hudbu Dvořákovi Novosvětské symfonie. Na slet do Paříže odjelo 52 účastníků z Kolína a Čáslavi ve společném autobuse. Na sletu

cvičilo 16 žen a 8 mužů. Kolínským ženám se dostalo cti, že mohly cvičit v první řadě před hlavní tribunou. Velvyslanci ČR ve Francii panu dr. Šedivému se cvičení natolik líbilo, že o přestávce přijal osobně kolínské ženy. Vedení kolínského Sokola bylo úspěchem Pařížského sletu nadšeno, že se rozhodlo uspořádat za rok v Kolíně Sokolský den s veřejným cvičením.

Dne 25. 2. 1991 byla na jednání výborů OV ČOS Kolín a Nymburk obnovena Sokolská župa Tyršova. Ke stejnému datu nastalo obnovení župního uspořádání ČOS. Sídlem kanceláře Sokolské župy Tyršovy se stala sokolovna Kolín. Následně navázala župa Tyršova na své prvořadě poslání, a to na výchovu cvičitelů. 8. června 1991 uspořádal Sokol Kolín za účasti 16 jednot a 250 cvičenců Sokolský den s veřejným cvičením. Do Kolína přijeli i představitelé Švýcarska a Vídně. Průvod městem byl doprovázen Městskou hudbou Františka Kmocha. V únoru 1993 se zástupci Sokola Kolín zúčastnili, společně s Městskou hudbou Františka Kmocha, natáčení pořadu Čs. televize Ostrava o Františku Kmochovi. V letech 1993-1994 se podařilo zformovat plně funkční orgány župy - předsednictvo, náčelnictvo, odbor sportu, vzdělavatelský sbor. Z tohoto důvodu se mohla župa připravovat na župní slet v roce 1994 v Kolíně.

4.2.1 Činnost župního náčelnictva:

Po obnovení župního náčelnictva vznikla snaha realizovat program daný náčelnictvem ČOS. Cvičenci župy Tyršovy se zúčastnili všech ročníků přeboru ČOS sokolské všestrannosti a všech ročníků přeboru ČOS v Zálesáckém závodu zdatnosti. Župní náčelnictvo se snažilo i o propagaci Sokola. Bylo pořadatelem pěti župních akademií a župních sletů.

4.2.2 Činnost župního odboru sportu:

Župní odbor sportu začal pracovat v roce 1991. Z počátku měl jeden úkol, a to zmapovat všechny sportovní oddíly a sportovní aktivity v tělocvičných jednotách. Postupně se vyvíjela organizační struktura sportu a časem se změnil pohled starších bratrů a sester na vrcholový a výkonnostní sport.

4.2.3 Činnost župního vzdělavatelského sboru

Vzdělavatelský sbor župy Tyršovy navázal v roce 1990 na zásady Tyršovy výchovné soustavy, které byly ustanoveny na VIII. valném sjezdu ČOS v roce 1947. Vzdělavatel měl za úkol vybavit cvičitele, trenéry a činitele sokolských jednot informacemi, které vedly k naplnění zásady, podle níž byl kladen důraz na jejich osobní příklad na vytváření charakteru osobnosti cvičenců a sportovců. Ve větších jednotách (Kolín, Libice nad Cidlinou, Velim, Nymburk, Poděbrady, Pečky, Čáslav a Velenice) byli většinou zvoleni vzdělavatelé. V menších jednotách (Kojice, Sokoleč, Červené Janovice, Zbraslavice, Nové Dvory, Zásmyky, Přišimasy, Kounice, Kácov, Čestín, Dymokury) tuto činnost zastával některý člen výboru jednoty, a to většinou starosta či kronikář. V mnoha jednotách neměli vzdělavatele, a proto se o tuto práci starali členové Věrné gardy. Vzdělavatelská práce v jednotách měla mít za snahu být prospěšným spolkem v obci. Někdy se to úplně nedařilo, jelikož byl Sokol vedle hasičů jedinou organizací, která se starala o sportovní a společensko-kulturní aktivity a sál sokolovny byl jediným vhodným místem pro jejich pořádání. Většina jednot v rámci vzdělavatelské práce vedla své kroniky, pořádala výstavy svých archiválií, besedy o historii Sokola i našeho státu.

V kolínském Sokole v rámci vzdělavatelského sboru působila a do dnes působí skupina historického šermu, která se jmenuje Páni z Kolína. Tato skupina se pravidelně účastní různých historických bitev po celé České republice a stala se vyhledávanou filmaři z České republiky i zahraničí. Významným počinem Věrné gardy kolínského Sokola bylo pořízení repliky praporu jednoty v roce 1997. Tento prapor byl vytvořen podle původního návrhu Mikoláše Alše z roku 1900. Výročí založení župy Tyršovy je od své první valné hromady v roce 1884 spojeno s výročním úmrtím spoluzakladatele Dr. Miroslava Tyrše. Župa Tyršova nezapomněla na památku Dr. Miroslava Tyrše a k uctění jeho památky byl uspořádán sokolský slet.

4.3 Restituce a Sokol

Po přijetí vládního návrhu zákona č. 173/1990 Sb. z 11.4 1990 vznikla naděje pro řadu sokolů, že bude jejich majetek navrácen. Šlo pouze o majetek nemovitý a Sokol o jeho navrácení mohl žádat buď dohodou o navrácení majetkových práv, nebo soudní cestou. Sokol si vybral druhou možnost a podal proto žalobu o navrácení nemovitého majetku u příslušného okresního soudu. Této žalobě předcházela práce v archivech, v pozemkových knihách a geodézii. Sokolové museli vyhledat listinné doklady, které dokládaly vlastnictví k 31. 3. 1948. V rámci župy Tyršovy bylo podáno 25 soudních žalob Okresnímu soudu v Kolíně, Kutné Hoře a Nymburku. Všechny soudní spory dopadly úspěšně pro sokoly a ČOS se opět stala vlastníkem bývalého majetku. Avšak celá řada nemovitého majetku Sokolu navrácena nebyla. Po restituci vlastnila nemovitý majetek Tělocvičná jednota Sokola župy Tyršovy v hodnotě 280 milionů korun.⁴³

⁴³ Sokolská župa Tyršova, str. 8. - 71.

5. Další osobnosti spjaté s kolínským Sokolem

Karel Leger

Narodil se v Kolíně v roce 1859. Studoval na gymnáziu v Klatovech a později na akademickém gymnáziu v Praze. Po splnění jednorocní vojenské služby převzal správu otceva statku v Kolíně. Publikovat začal na studiích v Praze. Již v sextě publikoval pod pseudonymem H. Lenský v Lumíru. V posledním ročníku studií na svou tvorbu upozornil v almanachu Máj (stále pod pseudonymem Lenský). První svou knihu "Verše Karla Legera" vydal v Kolíně v roce 1881 u Josefa Kárníka. Knihu "Sokolské básně a písně" vydal až v roce 1931. V roce 1925 obdržel literární cenu za knihu povídek "V plamenech a jiné historické povídky". Ve své době bylo literární dílo Karla Legera velmi ceněno. Byl proto také často nazýván básníkem Polabí. Do Sokola v Kolíně vstoupil v roce 1880. Z pověření výboru kolínské jednoty spolupracoval od roku 1883 na přípravě stanov budoucí župy. Stal se také pokladníkem župy Tyršovy od roku 1884 a zapisovatelem kolínské jednoty od roku 1891, později i delegátem do výboru ČOS. Zemřel v Kolíně v roce 1934.⁴⁴

Josef Truhlář

Narodil se v Kouřimi v roce 1870. Při studiu na gymnáziu v Hradci Králové vstoupil do Sokola. Po ukončení studií se stal soudcem, po roce 1918 okresním tajemníkem v Poděbradech a později vrchním správním radou tamtéž. V 90. letech 19. století se zapojil do pokrokového hnutí mezi tzv. Omladináře. Byl vlastencem, skvělým řečníkem a spisovatelem. Psal pod svým jménem i pod pseudonymem Joža Trugler. Od svého působení v Poděbradech byl cvičitelem a od roku 1920 vzdělavatelem župy Tyršovy. Později se stal starostou poděbradské jednoty a od roku 1933 působil jako náměstek vzdělavatele ČOS. V roce 1933 byl zvolen pokladníkem Svazu slovanského sokolstva. Za svého působení v Sokole se stal i starostou župy Tyršovy a do roku 1953 starostou ČOS. Roku 1940 byl zatčen gestapem a do konce války vězněn v koncentračním táboře v Dachau. Zemřel v Praze v roce 1957.⁴⁵

⁴⁴ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 30.
Sokolská župa Tyršova, str. 94.

⁴⁵ MIŠKOVSKÁ, PEJŠA, Dějiny kolínského Sokola, str. 31.

František Hampl

Narodil se v Jilemnici v roce 1882. Vystudoval obchodní akademii v Praze. Stal se ředitelem tiskárny J. L. Bayer v Kolíně, která vydala většinu sokolské literatury. Cvičil v dorostu Sokola Praha VII. a od roku 1900 se stal členem a cvičitelem holešovické jednoty. Do Kolína ho přivedlo zaměstnání a ihned po nastěhování v roce 1905 vstoupil do kolínské jednoty. Byl jedním z nejlepších cvičenců a členů cvičitelského sboru. Působil také v župě Tyršově. Byl mnohokrát přeborníkem na závodech domácích i zahraničních. Působil i jako náčelník župy Tyršovy. Později získal funkci starosty jednoty. Byl také členem rozhodčího soudu župy. Na konci své kariéry od roku 1945 působil jako starosta župy Tyršovy. Zemřel v Kolíně v roce 1967.⁴⁶

František Mejštrík

Narodil se v roce 1899 v Nebovidech. Pracoval jako úředník. Do kolínského Sokola vstoupil v roce 1912. V roce 1919 odjel v četě deseti dobrovolníků kolínské jednoty na obranu Slovenska proti maďarské okupaci. Byl velice dobrým cvičencem a později cvičitelem v kolínské jednotě. Absolvoval cvičitelskou školu v Praze a stanul v prvních řadách nejzdatnějších cvičitelů. Stal se župním jednatelem a matrikářem. Svou kariéru završil funkcí náměstka župního starosty. Byl iniciátorem odbíjené v Sokole kolínském. V roce 1941 se uskutečnila hromadná akce proti sokolským župním činitelům. Ani jemu se zatčení nevyhnulo. Byl zatčen a následně umučen v koncentračním táboře Osvětim v roce 1942.⁴⁷

⁴⁶ Sokolská župa Tyršova, str. 90.

⁴⁷ Tamtéž, str. 95.

6. Život a činnost Františka Kmocha

6.1 Rod Františka Kmocha

Rod Kmochových předků pochází z Polabí na Kolínsku z vesnice Chmeliště u Uhlířských Janovic. Jeho děd Matěj Kmoch zde hospodařil na nevelké usedlosti. V roce 1822 se mu narodil syn Jakub, který ale nechtěl pokračovat v sedlácké práci. Proto se vyučil krejčovně. Ani to ho nenaplňovalo, tak časem vystřídal hodně zaměstnání. Oblíbil si hudbu a začal hrát na klarinet. Hrál v kostele a při hudebních zábavách. Jednou hrál i na zábavě v Zásmukách. Zde se seznámil s Kateřinou Baláčkovou, se kterou se později oženil a přestěhoval se do Zásmuk. Kateřina Baláčková pocházela z velkostatku. Jejím rodičům se člověk, který hrál po zábavách, nelíbil, a když se ho Kateřina odmítla vzdát, tak jí vydělili. I přes nelehké začátky byla tato početná rodina šťastná. Později se přestěhovali ze Zásmuk do Kolína a Jakub se stal sluhou na okresním hejtmanství. Jakub se dovedl o svou rodinu postarat, i když si z počátku rodiče Kateřiny mysleli opak. Manželé Kmochovi měli pět dětí, a to samé syny. Nejstarší byl František, který se narodil 1. srpna 1848 v Zásmukách. Druhý byl Antonín, narozený v roce 1849, ten měl sklony k malířství. Syn Václav se narodil v roce 1854, a později se stal administrativním úředníkem. Čtvrtý syn Jan se narodil v roce 1858 a stal se poštovním úředníkem. Poslední syn Rudolf se narodil v Kolíně v roce 1866, i ten se stejně jako František zajímal o hudbu, vystudoval varhanickou školu a celý život působil jako ředitel kůru a učitel hudby. Hudební nadání po otci zdědili pouze dva synové, a to František a Rudolf, ale pouze František se dokázal v této činnosti prosadit.

František byl otcův oblíbenec. A hlavně proto hrál otec s nadšením ve Františkově slavné kolínské kapele na klarinet až do své smrti v roce 1895. Františkova matka se po smrti otce přestěhovala do Prahy a syna Františka přežila o 12 let a zemřela v roce 1824.⁴⁸

⁴⁸ CHVALOVSKÝ, František Kmoch, str. 19. - 21.

6.2 Kmochovo mládí, rodina a spolupráce se Sokolem

František Kmoch se tedy narodil 1. srpna 1848 v Zásnukách. V Zásnukách začal chodit do obecné školy. Naučil se hrát na housle pod vedením výborného muzikanta, houslisty a učitele Václava Plačka. V roce 1864 odešel studovat do Kolína. V Kolíně vychodil reálku a později odešel na studia do Prahy. V Praze vystudoval Ústav pro vzdělání učitelů při c. k. české vzorné škole v Praze v Panské ulici. V roce 1869 nastoupil jako podučitel do Suchdola a později do Červených Peček. V Červených Pečkách vzbudil pozornost majitele panství Theodora Karla Hrubého z Jelení, který byl nadšeným příznivcem hudby a také vlastencem. Přizval Kmocha do klubu hudebních přátel na svém zámku a i později mu svým vlivem pomohl a stal se jeho mecenášem.⁴⁹ Kmoch se začal více zajímat o hudbu než o své učitelské povolání. Kromě hraní v Červených Pečkách jezdil hrát ještě do Kolína, kde vypomáhal v kapele Josefa Boršického. Jeho postavení se upevňovalo a v roce 1870 stanul Kmoch v jejím čele. V roce 1871 založil malý trubačský soubor. Sokolská organizace zadávala Boršického kapele většinu produkcí, a to se také nezměnilo ani po té, co se kapelníkem stal František Kmoch.⁵⁰

Ostatními aktivitami trpělo jeho učitelské zaměstnání. Nejdříve byl přeložen do Solopysk. Ani toto přeložení nepomohlo a Kmoch byl v roce 1874 suspendován z důvodu hrubého zanedbávání učitelských povinností. Hlavním důvodem suspendace však nebylo již uvedené zanedbávání učitelských povinností, ale především to, že se stal nepohodlný rakouským úřadům. Kmoch byl totiž nadšeným vyznavačem nové sokolské myšlenky a velkým vlastencem.

V tu dobu se začal více věnovat hudbě a také spolupracovat s kolínským Sokolem. Stal se kapelníkem sokolské hudby již v roce 1871.⁵¹

Kolínský Sokol nabídl Kmochovi prozatímní smlouvu s platem 100 zlatých ročně. Kmoch obstarával všechny sokolské zábavy a začal i koncertovat. V roce 1871 obsahovala kapela 6 až 8 mužů, později v roce 1872 už měl Kmoch k dispozici 22 mužů. S tímto osazenstvem zahájil pravidelné koncerty na dolejších, dnes Kmochově ostrově, a to v neděli a ve svátek. Tyto koncerty se staly neoddělitelnou

⁴⁹ HOZNAUEROVÁ, SAJVERA, NOUZÁKOVÁ, Osobnosti Zásnucka, str. 30.

⁵⁰ KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz, str. 7. - 8.

⁵¹ František Kmoch kapelník 1848–1912

součástí života města. Kmochovi pomáhal finančně především kolínský Sokol. Sokol podal také žádost, aby byl Kmoch jmenován městským kapelníkem s pevným platem.

V roce 1873 s ním Sokol uzavřel další smlouvu s pevným platem 150 zlatých ročně. Tento plat ovšem nemohl postačit k plnému zajištění existence a proto hledal další možnosti příjmu. Jednou z nich bylo zřízení soukromé hudební školy v roce 1873. Na této škole vyučoval nejprve Kmoch sám a později i členové kapely. Nejvíce se vyučovala hra na klavír a housle. Kmoch sám vyučoval hru na housle, klavír a fagot. V roce 1874 ho město jmenovalo městským kapelníkem s ročním platem 100 zlatých. Ve stejném roce uzavřel Sokol s Kmochem poslední smlouvu a tím se stal Kmoch profesionálním hudebníkem. Ve své škole si mohl nechat pouze nejvyspělejší žáky a ostatní přenechával na výuku členům kapely. Do Sokola Kmoch vstoupil až v roce 1880.⁵²

František Kmoch si našel životní družku v rodině mědikovce Kahlse. Kahlsovi měli dvě dcery, Josefu a Marii. Marie Františka čistě milovala, ale svou lásku si vzala do hrobu, jelikož zemřela velmi brzy na souchotiny. František se tedy oženil se starší Josefou. Jeho manželka Josefa byla o pět let mladší. V době kdy se František Kmoch oženil, bylo mu už 32 let. Byli oddáni 25. listopadu 1880 v kostele u sv. Petra. Manželka přinesla do manželství značné věno, které Františku pomohlo podpořit kapelu. Kmochovi nejdříve bydleli na Husově třídě a později koupili jednopatrový dům na Havlíčkově třídě (dnes Kutnohorská třída č. 50/37). Manželé Kmochovi měli pět dětí, samé dcery. Nejstarší dcera Josefa se narodila v roce 1881 a po otci zdělila hudební nadání i lásku k hudbě. Naučila se hrát na klavír a dosáhla vysoké úrovně jako výborná pianistka a učitelka hudby. Vyučovala pak na Kmochově hudební škole hru na klavír a hudební nauku. Druhá dcera se jmenovala Anna, ta zdělila po otci lásku k učitelství. Vystudovala učitelský ústav v Chrudimi a stala se později učitelkou v Kolíně. Další dcera Jiřina se provdala za Ruperta Audolenského, který po Kmochově smrti vedl jeho uměleckou pozůstalost. Čtvrtá

⁵² KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz, str. 9. – 10.

dcera Hermína vystudovala obchodní školu. Poslední Kmochova dcera se jmenovala Ludmila.⁵³

6.3 Úspěchy Františka Kmocha

Františku Kmochovi se dostalo prvního velkého úspěchu při oslavách položení základního kamene kolínské sokolovny. Na této akci mohl poprvé veřejně vystoupit před širším sokolským obecnstvem. Kapela účinkovala celé tři dny a pomohla upevnit jednotu a sílu. K slavnosti oblékla i nové kabáty, tzv. kajdy. Pořádala koncerty i průvody na ulici.

Významné postavení dosáhla Kmochova kapela při položení základního kamene sochy Josefa Jungmanna v Praze. Ohlas a výkon této kapely byl velký, a proto výbor Městské besedy věnoval Kmochovi jako projev uznání skvostnou, stříbrem kovanou taktovku, označenou jméno Palackého a Riegera. Pro Františka Kmocha byla účast na této akci obrovským vyznamenáním a úspěchem. Celá slavnost dala možnost dirigentovi i jeho kapele ověřit si vlastní síly a dodala energii k pořádání koncertů v Praze a dalších městech.⁵⁴

6.4 Kmoch skladatel

Kmoch hudbou žil. Pro svou kapelu upravoval lidové písně, skládal vlastní skladby, především pochody, kterými se také proslavil. Skládal i taneční hudbu, a to valčíky, polky a mazurky, ale hlavně popularizoval českou hudbu doma i ve světě. Počet jeho děl je velmi značný a zjistit jejich skutečný počet je dnes velmi obtížné. Přibližný počet skladeb by se měl, pohyboval okolo čísla 300. Toto číslo je takto vysoké kvůli dlouhé skladatelské činnosti a jeho rychlé a nepřetržité práci. Východiskem Kmocha byla národní a lidová píseň. Národní píseň měla na masy velký vliv hlavně při tanci. Kmochovi bylo často vytýkáno, že mění rytmus původních písní, když je přepisuje na pochody. Rytmické obměny byly spojovány především s tancem. Kmochovy lidové pochody stály jako protiklad pruským a rakouským vojenským pochodům.

⁵³ KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz, str. 10.

⁵⁴ Tamtéž, str. 11.

Když začaly jeho skladby vycházet tiskem, pronikly i do zahraničí. Za obrození hrál Kmoch i přes zákaz úřadů vlastenecké písně, čímž český národ povzbuzoval k vlastenectví. Skládal písně pro sokoly, pro sólové nástroje a také skladby pro symfonický a taneční orchestr. Kmoch zavedl i nový oblíbený lidový projev, a to zpěv muzikantů při hudbě. Kmoch v partituře označil také to, kdo kde měl zpívat, a kdo kde měl hrát.

Kmoch vytvořil nový typ civilního orchestru, a to dechovou kapelu. Byla to napodobenina vojenské kapely. František Kmoch tyto kapely zcivilnil a zčeštil. S problematikou dechové hudby se seznámil především jako voják prezenční služby. Vojenské kapely nemohly uspokojit obyvatelstvo, jelikož propagovaly rakousko-uherské myšlenky a v jejich repertoáru se neobjevovaly lidové motivy. Až Kmoch lidem přinesl, to co chtěli slyšet, a to lidové písně a lidovou melodii, které podporovaly vlastenecké smýšlení.

Kmoch jako kapelník dovedl postavit znamenitě program po dramaturgické stránce. Umožnilo mu to použití právě lidových a politických písní. Vlastenecké cítění podporovaly také zájezdy do poněmčených oblastí Čech, Moravy a Slezska. Několikrát proti němu zasáhly i rakousko-uherské úřady. Kmoch se nedal zastrašit a vlastenecké písně zařazoval do různých směsí. Vše kombinoval tak, aby právě lid porozuměl, co jim chtěl Kmoch pomocí písně sdělit.

Lidová píseň se hrála a zpívala několikerým způsobem, a to volně a rychle, ve dvoudobém nebo třídobém taktu. Kmoch se snažil změnit její funkci. Z taneční písně udělal píseň pochodovou. Snažil se také odlišit pochod český od pochodu rakouského, a to právě pomocí nové rytmizace. Právě jeho pochod „Lví silou“ zazněl jako znělka Pražského povstání v roce 1945.

Jeho skladatelská činnost byla odlišná od činnosti velikánů, jakými byli Bedřich Smetana, Antonín Dvořák nebo Leoš Janáček. I přes to se Kmochovi dostalo uznání od Leoše Janáčka. Ten ocenil jeho práci, neboť jsou potřebné a užitečné všechny druhy hudby, ale jen hudby dobré.⁵⁵

⁵⁵ František Kmoch kapelník 1848–1912

KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz, str. 14.

6.5 Smrt, pohřeb Františka Kmocha a uctění jeho památky

V posledních měsících svého života musel být při nácvičku i při vystoupeních zastupován stále častěji členem své hudby Aloisem Vlasákem. Hlavním důvodem byla zhoršující se nemoc. Od roku 1910 trpěl kornatěním tepen a jeho srdce nebylo už dávno v pořádku. Zemřel 30. Dubna 1912 na infarkt. Pohřeb se konal 3. května. Do hrobu ho doprovodilo sta sokolů a tisíce občanů. Kolín mu vypravil královský pohřeb. Zúčastnili se ho všechny politické strany, spolky a korporace. Hned po pohřbu se zrodila myšlenka postavit Františku Kmochovi důstojný pomník.⁵⁶

Kmochův pomník

V roce 1913 byla na náklady kolínských občanů postavena na dolejší ostrově bronzová busta na žulovém podstavci, která spodobňuje kapelníka v sokolské čamaře. Dne 22. července 1913 byla za obrovské účasti sokolů a dalších spolků i občanů socha odhalena. Toto dílo bylo vytvořeno kolínským sochařem Aloisem Drobníkem starším.⁵⁷

Pamětní deska

V roce 1922 byla zasazena na Kmochův dům v Havlíčkově ulici (dnes Kutnohorská ulice) pamětní deska. V roce 1928 v den 80. výročí Kmochova narození byla na budově sokolovny v rodné obci v Zásrukách umístěna také pamětní deska. Původní pamětní deska v Havlíčkově ulici (Kutnohorské ulici) byla nacisty odstraněna a znovu odhalena v roce 1968.⁵⁸

⁵⁶ MORAVEC, To byl český muzikant, str. 23.

KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz, str. 13.

⁵⁷ Tamtéž, str. 13.

⁵⁸ Tamtéž, str. 14.

7. Kmochův odkaz

Kmochův odkaz se zcela naplnil. Městská hudba Františka Kmocha stále pokračuje ve své činnosti. Další významný orchestr, který nese jméno Františka Kmocha je Mládežnický dechový orchestr při Základní umělecké škole Františka Kmocha Kolín.

Utvořily se i malé dechové orchestry například Josefa Materny, Miloše Glose a Josefa Petráška. Tyto malé dechové orchestry hrají k tanci a poslechu. V roce 2002 vznikla v Kolíně malá dechovka zvaná „Kolíňanka“. Jejimi členy jsou převážně muzikanti z Mládežnického orchestru při Základní umělecké škole Františka Kmocha. V roce 2012 vznikla Malá dechová hudba Františka Kmocha.⁵⁹

7.1 Dechový orchestr ZUŠ Kolín

Kolínský mládežnický orchestr byl založen v roce 1963 Richardem Poletínem. Tento orchestr nese název Mládežnický dechový orchestr při Základní umělecké škole Františka Kmocha Kolín. V jeho čele se vystřídalo mnoho dirigentů, např. Přemysl Černík, Ladislav Josef, Miroslav Zeman a další. Orchestr je pro hudební život Kolína důležitý. Každoročně se účastní festivalu Kmochův Kolín. Tradicí se staly pravidelné vánoční koncerty, ale také koncerty na Zámecké.⁶⁰

7.2 Klub přátel Františka Kmocha

Pro rozvoj odkazu Františka Kmocha se rozhodl i spolek Klub přátel Františka Kmocha. Myšlenka na vznik spolku se zrodila na počátku roku 1989. Samotný klub byl založen o rok později, tedy v roce 1990. Hlavním úkolem klubu je rozvoj odkazu hudebního skladatele a kapelníka Františka Kmocha.

Postupem času projevily zájem o členství i osobnosti hudebního světa jako hudební skladatelé, kapelníci a historikové. Čestným členem byl až do své smrti Jindřich Praveček. Klub má členy i v Německu, Švédsku, Anglii, USA a Kanadě.

⁵⁹ KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz, str. 15.

⁶⁰ Tamtéž, str. 83.

Jako rozvoj své činnosti si vzal pod patronaci organizaci mnoha kulturních projektů. Největší akcí je podzimní Hudební podletí. V kolínském sále Zámecká jsou pořádána pravidelná Nedělní taneční odpoledne s hudbou. Pro své členy pořádá tento klub i zájezdy na různé hudební festivaly dechové hudby do jiných měst. Klub přátel Františka Kmocha se podílí i na organizaci festivalu Kmochův Kolín. Členové klubu zdokumentovali festivaly buď fotografiemi, písemně nebo i na videozáznamech. Klub přátel Františka Kmocha se podílí na vydávání publikací o Františku Kmochovi a dechové hudbě.⁶¹

7.3 Malé dechovky

Mimo vznik velkých orchestrů vznikaly i odnože dechovek. Během let začaly existovat dechovky, které hrají desítky let doma i v zahraničí.

Z členů Kmochovy hudby vznikla Malá dechovka Josefa Matery a Malá dechovka Miloše Glose. Z členů Velkého dechového orchestru spojů vznikla malá Dechovka Václava Keltnera. Nedaleko Kolína začala existovat malá dechová kapela Josefa Košaty Suchdolanka. Další z nich je Malá dechovka Polabanka. Polabanka vystupuje v různém osazení jako taneční nebo dechový orchestr. Další malou dechovkou je Sendražanka, v níž hrají muzikanti z kolínské čtvrti Sendražice. V roce 2002 vznikla v Kolíně další malá dechová kapela nesoucí název Kolíňanka, která je složená z muzikantů Základní umělecké školy Františka Kmocha Kolín. A poslední z vzniklých dechových kapel je Malá dechová hudba Františka Kmocha, která zahájila svou činnost v roce 2012.⁶²

⁶¹ KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmocho a jeho odkaz, str. 91.

⁶² Tamtéž, str. 123.

8. Městská hudba Františka Kmocha

Největším odkazem, který po sobě František Kmoch zanechal, je s určitostí Městská hudba Františka Kmocha. Tato kapela byla kapelou převážně dechovou. Dechová kapela měla svůj účelový počátek v armádě.

8.1 Dechové a sokolské kapely

Mnoho lidí podceňuje hudební žánry a formy. Přisuzují kapelám spíše stránku uměleckou, ale nepřiznávají jim stránku funkční a užitkovou.

Již dříve si lidé uvědomovali psychický vliv hudby na člověka, a proto byla hudba záměrně používána k vojenským účelům. Vlivem hudby dosáhli vojáci lepších cvičných, pochodových nebo bojových výsledků. Nejvíce používané byly výrazné dechové a bicí nástroje. Bicí nástroje udávaly rytmus, na který se jednotně pochodovalo. Žest'ové nástroje dávaly spolu s bicími nástroji typický ráz, zabarvení a zvukovou mohutnost. V těchto kapelách nemohly chybět ani dřevěné nástroje, které hudbu zjemňovaly. Velmi zakořeněné bylo mimo složení hudebních nástrojů také uspořádání a vnitřní struktura kapely. Nejvíce využívaným žánrem hudby se stal pochod, jelikož měl velkou rytmickou povzbudivost a dovedl bezprostředně působit na city. Tyto druhy kapel se staly novou koncertní formou, která byla přístupná široké veřejnosti. Posluchači vyhledávali především národní písně nebo jejich směsi. Při politickém uvolnění vznikaly různé spolky, které napomáhaly rozvoji společenského života. Spolkový život byl provázen zábavami, tancem, hudebními a pěveckými koncerty a divadlem. Rozvoj společenského života byl doprovázen i vznikem kapel v jednotlivých spolcích jako jejich nezbytnou součástí. Kvůli vzniku zábav se stalo nutností uspořádání nového typu orchestru.

Nový typ orchestru musel obsáhnout nové akustické prostředí, jelikož se většina slavností odehrávalo venku na volném prostranství. Orchester měl za úkol doprovázet průvody a veřejné slavnosti pochodovou hudbou, sokolská cvičení doprovodnými skladbami, výlety a koncerty hudbou taneční a koncertní. Takovému typu orchestru vyhovovaly především dechové kapely. Prohloubení společenských požadavků na dechové kapely vedlo k větší pozornosti na to, co kapely hrají a především jak. Velice oblíbená se stala hudba operní italská, německá a francouzská. Proti ní se těžko prosazovala hudba česká a slovanská. Veřejnost

začala požadovat hudbu národní, která se nesla alespoň kapku v protirakouském tónu. Tato hudba však nebyla vojenskými kapelami provozována, kvůli odporu monarchie k jakémukoliv projevu nacionální propagace. Vojenské kapely se musely podřizovat státu a nemohly tudíž splnit to co po nich veřejnost požadovala. Z tohoto důvodu musely vzniknout kapely jiného charakteru. Byly zakládány kapely civilní, tedy nevojenské. Patřili mezi ně kapely hornické, ostrostřelců a spolkové. Spolkové kapely měly Tělocvičné jednoty Sokol, spolky vojenských vysloužilců (veteránů) a spolky hasičské.⁶³

Na včleňování národních snah do dechového typu orchestru se nejvíce podílela Tělocvičná jednota Sokol. Jelikož pěstovala formy zábavní, kulturní společenské a tělovýchovné. Ve všech těchto formách bylo potřeba hudby. Ať už byly pořádány zábavy, věnečky, plesy, koncerty, oslavy nebo výlety, na každé této příležitosti nesměla chybět hudba. Jelikož byl samotný Sokol symbolem vlastenectví, musela kapela hrát vlastenecké a národní písně. Tato kapela měla plnit především funkci účelovou, tedy tanec, cvičení nebo pochod, ale i funkci národně a sokolsky ideovou.

Jednoty zakládaly kapely i z jiného důvodu. Která jednota měla svou kapelu, dostávalo se jí u veřejnosti většího ohlasu. Právě proto platil Sokol kolínský za jednu z nejpřednějších jednot v Čechách. Kapela kolínské jednoty patřila k těm největším, jelikož dosahovala 60 – 80 členů. Jednoty vybíraly od svých členů příspěvky, pomocí nichž pořizovaly kapelám vybavení a dávaly odměnu kapelníkovy. Kapely převážně žily z výtěžků z tanečních zábav nebo koncertů u jiných jednot, kterým byly zapůjčovány.

Nejúspěšnější sokolskou hudbou byla již zmiňovaná Kmochova kapela z Kolína. Ve své době to byla nejpopulárnější kapela v Čechách. Sokolská kapela začala hrát nové skladby k tanci, a to třásáky, polky a mazurky. Do názvů těchto skladeb většinou vstupovaly sokolské ctnosti, nebo se v jejich názvech poukazovalo na heslo, kterým měla česká společnost postoupit vpřed. K cvičením byly používány národní písně jako národní prvek. Ve slovech těchto písní byla podtržena sokolská ideologie síla a rozhodnost.⁶⁴

⁶³ KAPUSTA, Dechové kapely, pochod a František Kmoch, str. 20. – 32.

⁶⁴ Tamtéž, str. 51. – 59.

8.2 Kapela sokolské jednoty Kolín

Kolínská jednota Sokola vznikla v Kolíně v roce 1862. Téměř o deset let později přichází do Kolína i František Kmoch. Ten má možnost začít hudebně působit v oživených národních a společenských poměrech v tomto městě. Velká část společenského života se odehrávala na zábavách, a i Sokol pořádal v letní dvakrát týdně zábavy s tancem a hudbou. František Kmoch začal nejprve jen vypomáhat, protože spotřeba hudby byla veliká. V Kolíně působila kapela Josefa Boršického, a druhá kapela vedená Františkem Kubíčkem, která hrávala před založení Kmochovy kapely Sokolům. Tato dvě tělesa nestačila potřebám spolků a široké veřejnosti. Do Kolína byla zvána vojenská nebo ostrostřelecká kapela z Kutné Hory. I když byla hudba obou zvaných kapel výborná, jejím repertoárem nebyla široká veřejnost spokojena. Po dřívějších nezdařilých pokusech založit kapelu byla nakonec v roce 1871 sokolská kapela ustanovena. Byl to pouze jen sbor trubačů, který měl za úkol nahrazovat hudbu při výletech. Toto zařízení však nestačilo, protože Sokol potřeboval dechovou hudbu. Právě proto vyzval starosta Sokola Josef Tumlíř Františka Kmocha, aby se pokusil o zřízení vhodného tělesa. Kmoch svou kapelu založil již v roce 1871. O vznikající hudbu projevil zájem kolínský spolek Alexandra Ditrichstein-Mensdorfa vojenských vysloužilců, kteří měli zájem o založení vlastní kapely. Nabídli Františku Kmochovi, aby pro ně koncertoval za odměnu 100 zlatých. Kmoch byl přizván na schůzi, kde s nimi jednal. Toto je první zmínka o vzniklé Kmochově kapele. Kmoch však odmítl, jelikož ho více táhl Sokol. Táhl ho opravdové zanícení, nový duch, a živelná radost, kterou od Sokolů pociťoval. Sokol pro něj jako pro hudebníka skýtal i větší možnosti než veteránský spolek. Veteránský spolek stál na straně císaře a monarchie, a pro své potřeby získal kapelu Josefa Boršického.

V létě 1871 hrála kapela na zábavách Sokola v 6 až 8 lidech. Na podzim již při sokolských a národních slavnostech. Její první zájezd nastal v témže roce na župní cvičení v Malíně. Zanedlouho po té kapela zahrála při oslavách padesátého výročí narození Karla Havlíčka Borovského v Německém Brodě. Kmochova kapela plně působila při kolínském Sokole, i když s ním neměla na pevnou uzavřenou smlouvu. Sokolové ale kapele platili a nechali jí opatřit i stejnokroje.

Kmoch chtěl vytvořit kapelu, která by byla schopná uměleckých a koncertních výkonů jako kapely vojenské a civilní. V roce 1872 začal hrát s 22 muži. Nejprve musel zavést disciplínu, odstranit špatné návyky (pití při hře) a pohodlnost. Ustanovil proto zkoušky dvakrát týdně, přísný nácvičný režim a závaznou kázeň při vystoupeních. Následně byl ustanoven výbor, který utvořil řád hudby vymezující práva a povinnosti hudebníků, výboru a kapelníka. Kmoch se snažil srovnat výkonnost všech hudebníků na stejnou úroveň. Od počátku konstitoval těleso pro koncertní dráhu již výběrem repertoáru. Jednalo se o skladby známé a na vysoké úrovni. Použil tedy nejen skladby k tanci a do pochodu, ale i úryvky z oper, přede hry a směsi. Hudba kapely se zlepšovala, a na sokolském plese se Kmoch nepředstavil jen jako kapelník, ale i jako skladatel. Na plese zahrál s kapelou svou první skladbu „Koruna česká“. Za nedlouho mohla Kmochova kapela zahrát i celovečerní koncert. Z výtěžků těchto akcí byly pro kapelu zakoupeny hudebniny a hudební nástroje. Po vstoupení smlouvy se Sokolem v platnost začala kapela účinkovat na pravidelných koncertech, věnečcích a sokolských zábavách. Kmoch se svou kapelou začal hrát i na akcích mimo Kolín. Účastnil se výletů, svěcení praporu sokolské jednoty v Lysé nad Labem a veřejného cvičení Sokola kolínského. Největší příležitosti se kapele dostalo pro svěcení nových bání na kostele sv. Bartoloměje Kolíně, kde je neposlouchalo jen sokolstvo, ale široká veřejnost a představitelé města. Po této slavnosti vyslovili přední měšťané žádost, aby Kmoch zřídil hudební školu a ujal se hudební výchovy dětí. O rok později školu opravdu založil a ujal se hudební výchovy dětí.

Pře širším sokolským publikem se Kmochova hudba představila při slavnostním položení základního kamene kolínského sokolovny 29. června 1873. Obrovský úspěch slavila kapela 12. a 13. července 1873, kdy mohla účinkovat na velké slavnosti k počtu 100. výročí narození Josefa Jungmanna. Účast na této slavnosti byla pro Kmochovu kapelu velkým vyznamenáním a přinesla jí prospěch. Kolínská jednota uzavřela s Kmochem smlouvu, ve které mu byl přiznán roční plat 100 zlatých. Touto smlouvou se kapela stala součástí Sokola Kolín. V roce 1874 se Kmoch stal městským kapelníkem s ročním platem 100 zlatých.

Podpora a smlouvy připoutaly Františka Kmocha definitivně a na celý život k Sokolu, ke kterému se nakonec přihlásil i formálním členstvím.⁶⁵

8.3 Cesta za vyššími cíli

Kmochova kapela uzavírala každoročně smlouvu na 20 letních koncertů na ostrově. Výbor Sokola si ve smlouvě s Kmochem vyhradil právo udělovat souhlas s účinkováním všude, kde se tomu neskytla příležitost, pokud to ale nenarušovalo pořadatelské záměry jednoty.

Nejvíce kapela účinkovala při zábavách, a to v obsazení se smyčci. Účast kapely při svátcích byla také neodmyslitelná. Kapelník se snažil repertoár kapely doplňovat o kusy od českých autorů a skladbami národního a sokolského obsahu. V tancích se hojně objevovaly české a slovanské motivy. Kapelník se snažil zahájit každý ples vždy svou novou skladbou – polkou, mazurkou, třásákem, kvapíkem a tím občerstvit program. Aby vyhověl volání po skladbách českých, dával jim názvy v sokolském a národním duchu. Kromě zábav a plesů byly významnou událostí koncerty, kde se mohla ukázat výkonnost kapely, která vedla k zlepšení pověsti. Kmochova kapela byla zvána i do vzdálenějších měst např.: Chlumeck nad Cidlinou, Chrudim, Praha. Velký úspěch měla kapela i kvůli zásadě, kterou Kmoch zavedl a upevnil. Šlo o to, aby hudebníci předvedli nejlepší výkon za každých podmínek a jakékoliv příležitosti. Všechny tyto okolnosti dopomohly kapele k tomu, že se mohla v budoucnu rovnat s výbornými kapelami vojenskými.

Typickým znakem pro kapelu bylo i to s jakým vzrušením, chutí do hry a citovou procítěností se hudebníci hraní věnovali. To, co pociťovali hudebníci při hře, se pozvolně přenášelo i na publikum. Nejvýraznější působily na city přítomných Kmochovy pochody. Důležité bylo, že kapelník mohl měnit repertoár podle nálady, která zrovna panovala například při plesech. František Kmoch dokázal vycítit a reagovat na hudební potřeby prostého posluchače a dovedl je přenést i do svých skladeb.⁶⁶

⁶⁵ KAPUSTA, Dechové kapely, pochod a František Kmoch, str. 69. – 79.

⁶⁶ Tamtéž, str. 80. – 84.

8.3.1 Zájezdy po Čechách a do zahraničí

Kmochova kapela se stala velmi populární. Dostala možnost cestovat nejen po Čechách, ale také do zahraničí. V Čechách se nejprve věnovala výletům s kolínským Sokolem. Poprvé vyrazila kapela v roce 1879 společně s několika jednotami do Krkonoš. Hudebníci zahráli koncerty v Trutnově, kde byli oceněni velkým úspěchem. Dalším cílem z pohraničních měst se stalo Vrchlabí. Kolínská kapela cestovala po oblasti, kde byli Češi v menšině, ale Kmoch dokázal svým vystoupení zaujmout nejen Čechy, ale i Němce. Následovaly další výlety s koncerty po českých městech, např.: Mladá Boleslav, Praha, Nová Paka, Beroun, Poděbrady. Další velký výlet za účasti Kmochovy kapely byl uspořádán do velmi poněmčené oblasti, a to do Brna a jeho okolí v roce 1882. Brněnští sokolové uspořádali slavnostní průvod a posléze i koncert, který měla provést Kmochova kapela. Sokolové a kapela tím velmi podpořili pokleslé mínění menšiny Čechů, kteří zde byli velmi společensky potlačováni. Následně se celá výprava přesunula do Blanska. Další zájezd do Brna se znovu uskutečnil ještě téhož roku na podzim a kapela uskutečnila i koncerty v dalších městech na Moravě, a to v Jevíčku, Boskovicích, Letovicích, v Třebíči a v Holešově. Koncerty na Moravě se opakovaly a Kmochova kapela pořádala koncerty i v dalších městech po celých Čechách.⁶⁷

Kmoch podnikal také zájezdy do ciziny. V roce 1884 se uskutečnil zájezd do Polska. V Polsku měli sokolové navštívit Krakov. O rok později zahrála kapela ve Vídni. V roce 1886 zahrála v Budapešti. Další zájezd proběhl až v roce 1896, a to do Nižního Novgorodu, kde zahrála při korunovaci cara Mikuláše II.⁶⁸ Jako velmi oblíbený skladatel a dirigent byl často zván do ostatních zemí, a to do Německa, Rumunska, opět do Maďarska, a naposledy v roce 1912 do Francie a USA. Ale nic z toho se neuskutečnilo. Místo zájezdů do ciziny se Kmoch věnoval koncertům v Čechách (Ústí nad Labem, Hradec Králové, Sušice, Smiřice, Brno, Kroměříž, Český Brod, Zásmuky, Olomouc).⁶⁹

⁶⁷ CHVALOVSKÝ, 100 let městské hudby Františka Kmocha v Kolíně, str. 10. – 16. KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz, str. 12.

KAPUSTA, Dechové kapely, pochod a František Kmoch, str. 95. – 103.

⁶⁸ <http://www.kmochovahudba.cz/index.php/cs/historie-orchestru> [cit. 2013-04-17]

⁶⁹ KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz, str. 12.

KAPUSTA, Dechové kapely, pochod a František Kmoch, str. 104. - 109.

8.4 Činnost kapely po smrti Františka Kmocha

Po smrti Františka Kmocha v roce 1912 převzal taktovku Alois Vlasák. Vlasák vedl kapelu již v červnu a červenci roku 1912 na všesokolském sletu v Praze. Pod Vlasákovou taktovkou hrála hudba až do roku 1954. Po vzniku Československé republiky se stal orchestr v roce 1922 Hudbou města Kolína. 14. srpna 1927 byl při příležitosti 15. výročí úmrtí Františka Kmocha uspořádán koncert z jeho skladeb, který byl živě vysílán radiem. V roce 1937 se kapela účastnila soutěže v Cannes, odkud si přivezla první místo.

Po smrti Aloise Vlasáka se ujal taktovky jeho zeť Jiří Jaroch. Ten však zároveň pracoval v rozhlasu a nemohl tak plnit povinnosti, které funkce kapelníka přinášela, a proto se již po roce stal dirigentem bývalý vojenský kapelník Václav Tyr. Ten stál v čele kapely 6 let. Za jeho působení hudba mnohokrát koncertovala na domácích i zahraničních pódiiích.

Václava Tyra byl vystřídán v roce 1961 dirigentem, bývalým trumpetistou Janem Vostrčilem, ten vedl hudbu 8 let do jara 1970. Tento dirigent se stal veřejnosti známým také jako herec ve filmech Miloše Formana Hoří, má panenka a Černý Petr. Jan Vostrčil se stal spoluiniciátorem vzniku festivalu dechových hudeb, který je pořádán na paměť zakladatele kapely "Kmochův Kolín".

Jana Vostrčila vystřídal na místě dirigenta kapelník Posádkové hudby Bratislava Zdeněk Josef, který však zemřel ve svých 37 letech v červenci 1971. Za jeho krátkého působení se hudebníci dokázali několikrát prosadit. Vystoupili například na televizních obrazovkách, kdy německá televize nahrála v březnu 1971 pořad ze skladeb F. Kmocha za přítomnosti skladatelovy dcery Anny Kmochové.

Po smrti Zdeňka Josefa se stal dirigentem Josef Novák, tehdejší člen orchestru. V té době se stal zřizovatelem hudby Místní národní výbor. Nadcházející rok 1972 se stal Rokem hudby v Kolíně. A to z důvodu, že se zde slavilo 100 let trvání Kmochovy hudby. Po celý rok 1972 hrála část souboru v Krajském divadle v Kolíně pod vedením Josefa Materny jako hudební doprovod hry J. Civiše "Kmochova česká muzika". Kapela také natočila gramofonovou desku se skladbami F. Kmocha a vystoupila v Čs. televizi.

O dva roky později byl kapelníkem ustanoven dirigent Ivan Fišer. V historii Kmochovy hudby byl prvním a dosud jediným dirigentem s vysokoškolským hudebním vzděláním. Vystudoval AMU v Praze, obor dirigování. S Kmochovou hudbou spolupracoval již od dob svých studií. V tomto období se orchestru dostávalo častěji pozvání do zahraničí. Kmochova hudba hrála v SSSR a Maďarsku, v NDR, v Bulharsku, Rakousku a v Polsku.

V roce 1978 Ivan Fišer spolupráci s orchestrem přerušil a k dirigentskému pultu se postavili dirigenti Miroslav Císař, Jan Chromec a František Štejnár. V roce 1982 se opět k orchestru vrátil dirigent Ivan Fišer a přibližně rok působil v orchestru dva dirigenti současně. V tomto roce získala Městská hudba mnoho úspěchů. V září 1982 se absolutním vítězem mezinárodní soutěže dechových hudeb v SRN v Bösselu a dirigent Ivan Fišer byl tehdy vyhlášen nejlepším dirigentem soutěže. Následujícího roku hudba své prvenství zopakovala.

V roce 1987 se Ivan Fišer odstěhoval do Slavonic, a na místo dirigenta Kmochovy hudby byl jmenován ředitel Lidové školy umění v Kolíně Miroslav Zeman. Během jeho působení absolvovala hudba zájezd do Norska na hudební festival ve městě Hamar a krátký zájezd do Gransee v NDR.

Za rok po té nastoupil do čela orchestru dlouholetý vojenský kapelník Josef Maršík. Touto dobou natočila hudba několik televizních pořadů, gramofonovou desku a první CD nahrávku. Hudebníci cestovali v roce 1990 do Velké Británie, v roce 1991 do Itálie, 1992 do Holandska. V roce 1993 hudba koncertovala v Kanadě a USA. Během působení Josefa Maršíka absolvoval orchestr každoročně nejméně dva zahraniční zájezdy.

V roce 1998 vystřídal Josefa Maršíka za dirigentským pultem Petr Stříška, který rozšířil orchestr o sekci saxofonů a obměnil repertoár o moderní žánr. V roce 1999 se Kmochova hudba stala vítězem soutěže dechových orchestrů v Praze. Orchestr nahrál druhý kompaktní disk, absolvoval několik zahraničních zájezdů.

V srpnu 2003 byl do čela orchestru jmenován opět Ivan Fišer. S tímto dirigentem orchestr spolupracoval pět a půl roku. Absolvoval několik zahraničních zájezdů - 2x Holandsko, Slovensko, Chorvatsko, Rakousko a nahrál CD, které je sestaveno výhradně ze skladeb Františka Kmocha.

Od roku 2009 je dirigentem Městské hudby Františka Kmocha Miloslav Bulín. V této době absolvovala Městská hudba Františka Kmocha několik úspěšných koncertů a zahraniční zájezd do Slovinska, Německa a v roce 2012 do Itálie.⁷⁰

⁷⁰ <http://www.kmochovahudba.cz/index.php/cs/historie-orchestru> [cit. 2013-04-17]

9. Kmochův Kolín

Myšlenka pořádat hudebních festivaly v Kolíně vznikla při přípravě na 90. výročí založení Kmochovy hudby, tedy v roce 1961. V 60. letech nebylo snadné získat na kolínské radnici pro pořádání festivalů podporu. Z tohoto důvodu se ředitel Osvětového domu Stanislav Slavík a jeho zástupce Vladimír Hopp obrátili s žádostí o pomoc na tehdejší pražský Ústřední dům lidové tvořivosti. V Ústředním domě lidové umělecké tvořivosti jim bylo s odboru hudby doporučeno jméno Karla Chvalovského, který měl v té době přehled o činnosti orchestrů v ČSR. Karel Chvalovský pracoval v té době na knížce o životě Františka Kmocha. Pro první ročník zajistil účast 14 orchestrů a stal se zakladatelem hudebního festivalu „Kmochův Kolín“. První ročník se uskutečnil již v roce 1962. V stejném roce byla účast orchestrů pouze v krajském měřítku a o rok později zde byla účast celonárodní. S pořadatelem festivalu začal spolupracovat Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti, Svaz československých spisovatelů, ale také ostatní orchestry nejen české ale i zahraniční.

Festival „Kmochův Kolín“ vznikl jako vzpomínka na Františka Kmocha, a zvolil za cíl uctění památky tohoto velkého muzikanta. Tradicí se od samého počátku stalo pokládání květin při pietním aktu na hrob Františka Kmocha na kolínském hřbitově, kam je vždy veden průvod. V dnešní době je kolínský festival dechových orchestrů znám po celé Evropě i v zámoří. Pozoruhodností je, že téměř polovina zúčastněných orchestrů je ze zahraničí.

V letošním roce (14. - 16. 6. 2013) proběhne již jubilejní 50. ročník tohoto festivalu.

71

Součástí festivalu je několik koncertů, na kterých se hrají Kmochovy pochody. A na závěr celé akce zahrají všichni hudebníci monstrkoncert s nejslavnějšími Kmočovými skladbami. Nesmí zde chybět pochody, jako jsou „Jara mládí“, „Kolíne, Kolíne“ nebo „Andulko šafářova“.⁷²

⁷¹ <http://www.kmochukolin.eu/> [cit. 2013-04-17]

⁷² KRONUS, Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmochova a jeho odkaz, str. 135.

CHVALOVSKÝ, 100 let městské hudby Františka Kmocha v Kolíně, str. 57. – 58.

Závěr

V této práci jsem se pokusila zmapovat historii a činnost kolínského Sokola a život a činnost hudebníka Františka Kmocha. V případě kolínského Sokola šlo o roky 1862 – 2012 a u Františka Kmocha 1948 – 1912. Dále jsem se snažila poukázat na jeho velký odkaz, který trvá do dnes.

Vycházela jsem především z materiálů uvedených v seznamu použité literatury. Pro ověření potřebných údajů, mi byly zpřístupněny informace ve Státním okresním archivu v Kolíně.

Téma, které jsem si zvolila, není tak časté. Snažila jsem se poukázat na význam spolkové činnosti nejen v minulosti, ale i v současnosti. Přesto, že je minulost spolků důležitá, tak se v současnosti zapomíná na její obnovení. V práci předkládám zajímavou historii po roce 1990, tedy to co se týkalo kolínského Sokola a Františka Kmocha zároveň.

Zvláště v posledních kapitolách se snažím poukázat na dlouhou tradici konání festivalu dechových hudeb Kmochův Kolín nebo na tradiční sokolské slety. Je velmi zajímavé, že festival Kmochův Kolín má svůj hlubší smysl a význam než jen provedení skladeb a pro mnohé poslech hudby, ale že je určena k uctění památky právě velkého hudebníka Františka Kmocha.

Do práce je vložen obrazový materiál, který dopomáhá k vykreslení představ o velikosti a významu Sokola a životu Františka Kmocha. Nejvíce upoutávající jsou staré fotky ať již jednoty Sokola nebo Městské hudby Františka Kmocha. Mým cílem bylo pomocí této práce seznámit čtenáře s pohledem na kolínskou jednotu Sokol, která je velmi významná. Myslím si, že se jí nevěnuje již tolik pozornosti, kterou by si bezesporu zasloužila ze strany odborné veřejnosti. Její historie, by si s určitostí zasloužila větší syntézu dějin a současnosti než je jen malá publikace od autorů MIŠKOVSKÉ a PEJŠI: Dějiny kolínského Sokola.⁷³ Právě v závěru práce musím poukázat na hlavní ctnosti Sokola a jeho odkaz, a to na svědomitost, poctivost a nadšení, které dokázal lidem vlít do žil.

⁷³ MIŠKOVSKÁ, Zuzana, PEJŠA Jaroslav: Dějiny kolínského Sokola. Chotouň: Studio 3P, 1994.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny archivní

Státní okresní archiv Kolín

Fond: Tělocvičná jednota Sokol Kolín 1862 – 1952 (1954)

Sokolská župa Tyršova 1884 – 1949

Prameny vydané

Výroční zprávy Sokola kolínského za roky 1884 – 1939

Almanach Sokola Kolín. Kolín 1992.

Městská hudba Františka Kmocha Kolín 1. - 4.. Kolín 2010 – 2011.

Věstník Sokolské župy Tyršovy. Kolín 1921 – 1941.

Zpravodaj Kolínské tělocvičné jednoty Sokol. Kolín 1930 – 1941.

Paměti královského města Kolína. Kolín 1886-1900.

Literatura

ČERMÁK, Památník sokolské župy Tyršovy, Kolín: J. L. Bayer, 1934.

HODÁČOVÁ, Ludmila: Tak žil a hrál nám Kmoch. Praha: Čs. divadelní a lit. Jednatelství, 1954.

HOZNAUEROVÁ, Libuše, SAJVERA, Bohuslav, NOUZÁKOVÁ, Anna: Osobnosti Zásmucka. Zásmuky: Vydalo město Zásmuky, 2007.

CHVALOVSKÝ, K. Karel: 100 let městské hudby Františka Kmocha v Kolíně. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1974.

CHVALOVSKÝ, K. Karel: František Kmoch. Praha: Panton, 1971.

JELÍNEK, Zdeněk, HELFERT Zdeněk: Kolínsko, Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990.

- KAPUSTA, Jan: Dechové kapely, pochod a František Kmoch. Praha: Supraphon, 1974.
- KMOCH, F.: František Kmoch kapelník 1848–1912. Kolín: Muzeum v Kolíně, 1977.
- KRONUS, Jaroslav: Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz. Kolín, Vzdělávací centrum Sofia, 2004.
- MAREK, Robert: Šedesát let městské hudby kolínské. Kolín: Bayer, 1932.
- MIŠKOVSKÁ, Zuzana, PEJŠA Jaroslav: Dějiny kolínského Sokola. Chotouň: Studio 3P, 1994.
- MORAVEC, Otakar: To byl český muzikant Kolín: Otakar Moravec u fy J.L.Bayer, 1940.
- MUCHA, Vilém: K dějinám dělnického tělovýchovného hnutí. Praha: Orbis, 1953.
- NOVOTNÝ, Jan: Sokol v životě národa. Praha: Melantrich, 1990.
- PACINA, Václav: Sport v království českém. Praha: Mladá fronta, 1986.
- POSPÍŠIL, Josef: S muzikantskou úctou. Praha: Česká televize, 2009.
- PRÁGR, A. V.: Sokol kolínský. Stručný přehled jeho dějin. Kolín: Sokol kolínský, 1929.
- PRÁGR, A. V., Kebrdle, L.: František Kmoch. Kolín: fy J.L.Bayer, 1940.
- PRÁGR, A. V.: Sborník sokolský 1885–1933. Kolín: Prágr, 1933.
- Sokolská župa Tyršova. Kolín: Sokolská župa Tyršova, 2004.
- 130 let Sokola Kolín; 120 let Kmochovy hudby. Kolín: Sokol Kolín, 1992.
- ŠTROBL, Karel: Archivní prameny Kolínska. Kolín: Státní okresní archiv Kolín, 2001.
- VÁVRA, Josef: Dějiny královského města Kolína nad Labem II. Kolín: Bayer, 1888.

ŽÁČEK-DOMAŽLICKÝ, Jaroslav: K sedmdesátiletému jubileu Kmochovy hudby.
Praha: Lapáček, 1942.

Internetový zdroj

<http://www.kmochuvkolin.eu/> [cit. 2013–04-17]

<http://www.kmochovahudba.cz/index.php/cs/historie-orchestru> [cit. 2013–04-17]

<http://sokolin.webnode.cz/mistrovske-uspechy/sin-slavy-cka/> [cit. 2013–04-17]

<http://sokolin.webnode.cz/mistrovske-uspechy/svetove-rekordy/> [cit. 2013–04-17]

<http://www.sachykolin.cz/images/nastenka.jpg> [cit. 2013–04-17]

<http://sokolkolinvsestrannost.webnode.cz/> [cit. 2013–04-17]

<http://sokolin.webnode.cz/news/od-19-stoleti-do-ii-svetove-valky-v-koline/> [cit.
2013–04-17]

<http://www.csfd.cz/film/8526-to-byl-cesky-muzikant/> [cit. 2013–04-17]

<http://sokolin.webnode.cz/> [cit. 2013–04-17]

Resumé

Práce se zabývá jednou z jednot velké sokolské organizace, a to kolínským Sokolem. Dále pak osobou neodmyslitelně spjatou s kolínským Sokolem, a to osobou muzikanta Františka Kmocha. Tato práce je členěna na devět kapitol. První kapitola se zabývá založením Sokola obecně, jak tělocvičná organizace vznikala a co jí předcházelo. Ve druhé kapitole se může čtenář dočíst o založení Sokola v Kolíně. Třetí kapitola nás seznamuje s dějinami kolínského Sokola do roku 2012. V následující kapitole se nachází informace o Sokolské župě Tyršově. V páté kapitole byla věnována pozornost osobnostem spjatých s kolínským Sokolem. Následující kapitola seznamuje čtenáře s druhou částí tématu, a to s životem a dílem Františka Kmocha. Sedmá kapitola je věnována odkazu Františka Kmocha. Následující kapitola nás informuje o dějinách a aktivitách Městské hudby Františka Kmocha. V deváté kapitole se nachází informace o festivalu dechových hudeb Kmochův Kolín.

Celkově má tato práce shrnout informace o kolínském Sokolu a hudebníku Františku Kmochovi. Poukázat na průběh existence této jednoty, která v roce 2012 oslavila již 150 let svého působení a na život a dílo Františka Kmocha.